

СТЕНОГРАФСКЕ БЕЛЕШКЕ

НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

КРАЉЕВИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

ГОДИНА 7

БЕОГРАД 1938. ГОДИНЕ

КЊИГА 3

XXV РЕДОВНИ САСТАНАК

НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

КРАЉЕВИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

ДРЖАН 3 МАРТА 1938 ГОДИНЕ У БЕОГРАДУ

ПРЕТСЕДАВАО

ПРЕТСЕДНИК

СТЕВАН ЂИРИЋ

СЕКРЕТАР

СТОЈАДИН ДИМИТРИЈЕВИЋ

Присутни г. г. Министри: Министар унутрашњих послова др. Антон Корошец, Министар без портфеља др. Шефкија Бехмен, Министар пољопривреде Светозар Станковић, Министар социјалне политике и народног здравља Драгиша Цветковић, Министар без портфеља др. Михо Крек, Министар без портфеља Војислав В. Ђорђевић, Министар физичког васпитања народа др. Вјекослав Милетић

ПОЧЕТАК У 8,30 ЧАСОВА.

САДРЖАЈ:

Пре дневног реда: 1 — Читање и усвајање записника XXIV редовног састанка.

Говорици: Александар Лазаревић (примедба на записник), секретар Стојадин Димитријевић (одговор на примедбу на записник), Претседник Народне скупштине Стеван Ђирић.

Дневни ред: Наставак претреса у поједино-стима извештаја Финансијског одбора о предлогу буџета државних расхода и прихода са предлогом Финансијског закона за буџетску 1938/39 годину и то: Наставак претреса буџета расхода — VII раздео — Министарство унутрашњих послова.

Говорици: Милан Курилић, др. Милован Грба, Душан Иванчевић (у име групе Југословенске националне странке), Милош Видаковић (ради личног објашњења), Јосип Цветић (ради личног објашњења), Милан Банић (ради личног објашњења), Јован Здравковић, Албин Комац, др. Светислав Поповић (ради личног објашњења), Михаило Ђуровић (у име групе Југословенског радикалног клуба) Министар социјалне политике и народног здравља Драгиша Цветковић, Милико Милутиновић, Стаменко Стошић, Радивоје Николић, Претседник Народне скупштине Стеван Ђирић (осамнаест пута).

Претседник Стеван Ђирић: Имам част отворити XXV редовни састанак Народне скупштине. Молим секретара г. Стојадина Димитријевића да изволи прочитати записник претходног састанка.

Секретар Стојадин Димитријевић прочита записник XXIV редовног састанка.

Претседник Стеван Ђирић: Има ли ко од г. г. народних посланика какву примедбу на записник? (*Александар Лазаревић:* Молим за реч!) Реч има г. Александар Лазаревић.

Александар Лазаревић: Господо народни посланици, записник треба да буде огледало рада Народне скупштине и у њега има бити унесено све оно што садржи једна седница. За време јучерашњег претреса буџета Министарства унутрашњих послова г. Министар, чији се ресор претресао није присуствовао за све време претресања и тако се десило да је за време говора посланика г. Исаковића морало да се јури за њим по Скупштини да се нађе и да се доведе да присуствује седници. За време говора г. Баричевића, њега исто тако није било овде. За време мога говора он је побегао. За време говора г. Којића, који је требао да одговори на његове клевете, он уопште није присуствовао. Ја захтевам од господина Претседника да нареди да се ово унесе у записник и да се констатује да господин Министар унутрашњих послова др. Антон Корошец, није присуствовао за сво време на јучерашњој седници, и ако се налазио у кулоарима ове зграде.

Претседник Стеван Ђирић: Реч има секретар г. Стојадин Димитријевић, да се изјасни да ли при-ма примедбу г. Лазаревића на записник.

Секретар Стојадин Димитријевић: Примедбу г. Лазаревића не могу примити, јер се по § 32 Пословника не може унети у записник.

Претседник Стеван Ђирић: Господо народни посланици, о овоме има да решава Народна скупштина. Ја за Министра унутрашњих послова г. др. Антона Корошца специјално морам нагласити да је г. др. Корошец болестан и да он уз велике жртве и велике напоре свога здравственог стања долази у Народну скупштину. Ја молим да господа имају ово на уму, јер напослетку немогуће ствари не могу се тражити. Да ли Скупштина прима прочитани записник? (Прима — Не прима!) Она господа која примају нека изволе седети, а која не примају нека изволе устати. (Већина седи). Примедба г. Александра Лазаревића није примљена, према томе записник је примљен онако како је прочитан.

Прелазимо, господо на дневни ред. На дневном је реду: Продужење претреса у појединостима извештаја Финансијског одбора о предлогу буџета државних расхода и прихода са предлогом Финансијског закона за буџетску 1938/39 годину и то: Наставак претреса буџета расхода — VII раздео — Министарство унутрашњих послова. Реч има народни посланик г. Милан Банић. (Гласови: Није ту!) Како г. Милан Банић није присутан, сматра се да је одустао од речи. Има реч г. Милан Курилић.

Милан Курилић: Господине Претседниче, пре него што почнем свој говор, ја ћу да уложим један протест. За јучерашњу седницу г. Стеван Поповић, један угледан београђанин, имао је карту, али он није пуштен на капији. Ја мислим да овај поступак баца љагу и на Народну скупштину и на Претседништво и да би то требало најенергичнијим мерама сузбити. Ако се не пуштају они жицароши који додијавају народним посланицима по кулоарима, нека се пусте бар угледни људи који долазе једанпут у години у Скупштину.

Претседник Стеван Ђирић: Дајте ми, молим Вас карту, да испитам случај, али Вас молим, да умерите изразе. Не може се рећи, ако се десила нека омашка и неко није пуштен на галерију, да одмах због тога пада љага на Народну скупштину и на Претседништво. Треба бити, господо, умерен и добре воље, јер то је први предуслов за парламентаран рад.

Милан Курилић (наставља): Господо народни посланици, код буџета Министарства унутрашњих послова јавио сам се зато, јер је ово једина прилика да се човек у години дана бар једанпут појави на говорници, али приступам на ову говорницу са уверењем да је то млаћење празне сламе. Да је ово млаћење празне сламе сматрам, господо, из простог разлога, што сам имао прилике из лањске буџетске дебате, када сам исцрпно и објективно изнео замерке, да утврдим да по тим замеркама није ништа учињено.

Министарство унутрашњих послова свакако је један од најважнијих ресора у државној управи. Министарство унутрашњих послова располаже силом и влашћу, оно има начина да утиче и ја ћу да овде учиним једну напомену.

Наш народ верује у власт, и кад верује у власт онда та власт треба да буде на своме месту, да никаквим својим поступцима код тога добронамер-

ног севта не губи углед и респект који је створен код нашег народа о власти. Међутим, господо, да ли се тако ради? Свакако не. Ја сам и ове дебате чуо господо Министре кад говоре из ових клупа, те пребацују ЈНС ово, те Јереза је учинила ово, а ЈНС оно, те ово не ваља са оне стране, а са њихове ваља, своје бране, а туђе нападају. Ја се питам, господо, откуд то, и да ли је толика разлика у схватању? Ја мислим, господо, да може да се грешити и на једној и на другој страни. Грешити један, грешити други. Ама дајте да се пође једним правилним путем, па да се не грешити, јер доста је било тога!

Ја имам господо, највише разлога да говорим због тога, што је у моме срезу, од када је дошла Влада др. Милана Стојадиновића, преко 20 националних људи у разним струкама државне службе најурено и премештено. Господо, кад би био уверен, да је постојала кривња ма код једног од тих људи, ја бих казао кад си такав нека те вода носи. Али, верујте, да се радило просто о једном прогону, да ти људи само не остану на својим местима.

Господо, сада после оне хуке и буке око Конкордата настало је смирење у моме срезу, јер су полицијске власти биле толерантне и мирне. То је трајало два до три месеца па је наједанпут почело наново узнемирење, јер је за управника полиције дошао један робијаш, који је био на робији две и по године због једног убиства. И тај управник полиције дође пред подне или пред вече пред дућане наших најугледнијих грађана и погледа у сат и каже му, зар још ниси затворио? Тако са једним, другим, трећим и петим које све пријави и кажњава. Случај десио се и са Јованом Булбабићем, човеком чији је капитал највише 5 до 10 хиљада динара. Тај човек држи папирницу, марке и друге монополске предмете и трафику и човек се мучи и ради да одржи своју многобројну породицу. Али тај човек не годи режимским људима, и знате шта му раде. Тај човек добије пакет поштом са батеријама електричних сијалица и пошаље свога дечка у општину да тај пакет прегледају због општинских дажбина. Како је отворио пакет да види шта му је стигло, дечака који је однео пакет у општину ради прегледа због дажбина, општинари питају зашто је пакет отворио, и он им објасни зашто је пакет отворен, на то му они саопштавају да има да плати око 17 динара допринос општински као и казну за кријумчарење преко две хиљаде динара. Он се против овога жалио Банској управи у Сплиту, и пошто су општинари били обавештени да је та жалба отишла, отишао је лично г. Букић бански већник који није жалио труда да оде чак у Сплит и поради да се жалба одбије. Сад је ствар код Управног суда и видећемо какво ће решење бити.

Ово сам, господо, изнео као карактеристику да видите како се ради. И док се овако поступа са најмирнијим грађанима који одговарају својим дужностима и према држави и према народу, ја у моме срезу имам оваква два случаја. У општини Аладанићкој вјежбају се по ноћи чете Павелићеве, тако их бар називају, и власт је о томе обавештена, па има и поверљивих извештаја који су предати властима, али нико главу не окреће. Док се са једне стране, људи који мирно седе и одговарају својим обавезама, прогоне, дотле се, са дру-

ге стране, допушта другима да раде шта хоће. Исто тако, догодио се један инцидент у Чапљини.

Људи су насрнули на жандарме, падали су ударци и последица тога је била та, да су двојица остала мртва. Ја сам поводом тога ишао начелнику среском да видим у чему је ствар, па сам дошао до закључка да су људи, ни криви ни дужни, нахушкани од стране политичких људи, налетели на жандарме. Жандарми су се, разуме се, морали бранити, и у одбрани ова су двојица пала. Органи власти у овоме случају нису ништа криви, јер су вршили своју дужност. Кад се ово десило, општина је поводом овога случаја истакла црне заставе у знак жалости. Ја сам отишао среском начелнику Јеличићу у Чапљини и питао га зашто је допустио да се истакну те црне заставе на општини. Ви сте требали, казао сам му, због овога одмах да похапсите те општинаре и да тако сачувате углед државних власти. Он на то није знао ништа да ми одговори, него је само ћутао, а то је ћутање мени било довољно.

Господо, ја сам и лањске године изнео један случај овде, да прикажем како код нас поступају партијски људи. О томе ћу случају поднети надлежном Министру и једну посебну интерпелацију. Господо, у Стоцу постоји једно хумано друштво по имену „Добротвор“. То је друштво основано са задатком да помаже своје чланове у случају болести, а у случају смрти да их сахрани. Као што рекох, ја сам овај случај и лањске године овде приказао, али пошто по овој ствари није ништа учињено све до сада, ја ћу га и овога пута изнети. Ово друштво „Добротвор“ имало је своје уштеђевине преко сто хиљада динара и уложило ју је у Муслиманску банку у Стоцу. Та је банка дошла под законску заштиту по члану 5 и тиме добила право да обустави исплату улога. Друштво се уплашило да му новац не пропадне и затражило је од банке да му обезбеди исплату. У име банке два главна њена фактора дали су своју личну обавезу да ће се друштву измирити улог у августу прошле године, и то још са 5% камате. Али, када је дошао рок да се ова исплата изврши ова два главна банчина фактора, помоћу својих веза са властима, отишла су у Сплит, и тамо су тражили, да се смени управа друштва и да се на место ње уведу комесаријат, да би они на тај начин избегли своју обавезу да положи друштву новац, као што су се обавезали. И комесар је постављен. Противу тога поступка власти изјављена је жалба, али по њој ни до сада није донето никакво решење. Ја сам на ово и лично скренуо пажњу господину Спахи и казао му да је ово једна срамота што се овако ради, јер ће народ рећи: Ето како ви радите кад сте на влади!

Господо, ја сам и у прошлој буџетској дебати са овога места изнео више конкретних случајева како се у моме крају врше безакоња. Ми смо тамо непрестано извргнути разним гоњењима. Ја сам лично бар сто пута до сада нападао и преко новина, и ако никада нисам зато дао ни повода. Нас су називали и поповцима а називали су нас и насилницима. Ја, господо, никад нисам припадао ни једном режиму, и никада нисам био на власти. Али, осећај дужности и осећај савести налагали су ми и налажу ми, да се одупрем оваквим поступцима. Ако је грех бити Србин и националиста нека сав грех падне на моју душу!

Ја сам, господо, у прошлој дебати говорио исто тако и о комунизму. Било је, господо, и код нас много раније таквих случајева да је прогоњена омладина. Па ми знамо сви какво је одушевљење омладине, да је у младости социјалиста, негира Бога итд. Међутим, ја сам напоменуо случај једнога професора Сарајевске гимназије који је два пута био оптуживан и оба пута решен. Нити постоји судска пресуда, нити дисциплинска пресуда противу њега. То је један од првих наших уметника, дуборезац, сликар и скулптор; његове радове откупљивали су и Његово Височанство Кнез Намесник Павле и Претседник Владе и остале културне институције. Али је поред свега тога он морао да плати цех и да буде премештен из Сарајева у Лозницу. То је била последица мога говора који сам лане одржао у буџетској дебати, а с којим он није имао никакве везе.

Зато, господо, и кажем, што се тиче власти, кад наш народ има велики респект према власти, власт треба да буде на своме месту. Немојте да нам се каже да је Југославија земља у којој онај који има власти ради шта хоће и добија већину на изборима, а кад падне са власти да се о њему свашта говори и на све могуће начине напада. Такав је био случај са Вељом Вукићевићем, са Пером Живковићем, Богољубом Јевтићем и многим другима, па ће се то исто десити и господину Милану Стојадиновићу кад сиђе са власти. У овоме случају, ја сматрам, да је императивна дужност свакога грађанина и родољуба ове земље да објективно све ствари посматра и да изнесе истинско стање ствари. Власт се не сме злоупотребљавати, нити ико има права да власт злоупотребљава у партиске и кортешке сврхе.

Било је говора овде и о сенатским изборима и г. др. Корошец рекао је да су они правилно извршени. Јесу, али ја имам случај да је срески начелник у моме срезу два дана облетао око једнога претседника општине, који је припадао опозицији, да га аутомобилом води у Сплит. Што је тај човек гласао за Јерезу, иако је мој лични пријатељ ја немам ништа противу тога, али да овако власт поступа, да срески начелник два дана напушта своје редовне послове само ради њега, ја то не могу да разумем, и то се не може ничим правдати. Уосталом, ми сви знамо да то није никакав кунет гласање на сенатским изборима, али најзад нека све иде како иде, нека се ово воза и даље! А докле? Метнућемо један знак питања па ће време и народ једног дана достојно одговорити!!... Ја сам завршио и изјављујем да ћу гласати против. (Одобравање на левици).

Претседник Стеван Ђурић: Господину посланику Курилићу сматрам за потребно да одговорим да сам ја испитао случај са оном картом за скупштинску галерију и утврдио сам како је поступљено. Г. Стеван Поповић није пуштен на галерију зато што је ова улазница важила за 1 март. Према томе није учињена никаква неправилност. (Милан Курилић: Ја не знам, мени је јуче дата!)

Има реч народни посланик г. др. Милован Грба.

Др. Милован Грба: Господо народни посланици, ја се сећам да у свима нашим Скупштинама, када ресор Министарства унутрашњих дела дође на дискусију, настане једна велика осетљивост.

Та осетљивост била је и у прошлој Скупштини, и једном приликом када је г. Жика Лазих имао да издржи једну борбу, ту је било таквих приговарања што се је на терену дешавало, да је наша земља изгледала као једна колонија туђинских жандарма. Мишљења о Министарству унутрашњих дела нису никада јединствена, као што се дешава и овде: на једној страни једни се туже на претерану ревност жандармерије и ревност начелника, а на другој страни посланици се туже да те ревности власти уопште нема, да су жандарми у карнарана као да власт уопште не постоји. Та два екстрема ми видимо и у овој Скупштини. Г. Воја Лазих је на пример приповедао, да је била толика ревност код полиције, да је и он као народни посланик добио пендреком батине, а на другој страни се опет приповеда да се тако ради као да власти уопште нема. Мој пријатељ г. Цветић изнео је, да је у Госпићу терорисан и сам заменик Краљевског Намесника г. Зеца.

Господо, Министарство унутрашњих дела крије у себи ову осетљивост зато, јер оно има да примењује законе, има да се брине о јавној безбедности и реду и поретку у земљи. И ту долази оно о чему је говорио г. Јанко Баричевић да то Министарство врши употребу свога апарата на бираче у изборима, а на томе питању врло су осетљиви г. г. народни посланици. Г. Баричевић казао је да је Министарство унутрашњих дела у ствари Министарство полиције и он се је околио у свом говору на то Министарство полиције. Али је г. Баричевић заборавио да су у нашој земљи били министри унутрашњих дела или, како он каже, полиције, Светозар Прибићевић, Драшковић и Маринковић, дакле три претставника Демократске странке за четири године, и да збиља у томе времену то Министарство није било Министарство унутрашњих послова него Министарство полиције, јер су код нас у Савској бановини органи те полиције стварали једну странку, и постојао је један секретаријат те странке у Загребу, који је вршио све сугестије, суфлирање и диктирања из своје канцеларије мимо државних власти и мимо министра. Државни органи далеко су више слушали из тога секретаријата Срђана Будисављевића него фактичног Министра унутрашњих дела. Тако је стање нарочито владало док је Вилдер био државни потсекретар, онда је то Министарство имало ту своју сатрапију у Савској бановини тако, да су сви наши напори, да те државне органе деполитизирамо, остали безуспешни.

Јер је тамо формирана та организација која и дан данас врши утицај на полицију и управне органе. И ако су подређени Министру унутрашњих дела, они су пуно знаду слушати и данас секретаријат Самосталне демократске странке, који је наслоњен данас на канцеларију г. Мачека. И о томе би требао говорити г. Јанко Баричевић који иначе даје лекције сваком из Југословенске идеологије. Он је био дужан својим друговима преко-пробним присташама некадашњег његовог шефа прочитати лекцију, да, када су имали Министарство полиције били су интегрални Југословени, а данас, када се налазе уз канцеларију Мачека, они су онда за два до три народа, и то проповедају истим оним присташама, које су учили некада о интегралним Југословенима, и то таким методом својих терористичких организација, које су у овом времену

формирали, и чији ће конгрес да буде у недељу. То је „Селачко коло” које је под кринком културне организације, а заправо ту се сврставају стари партиски терористи који се држе оног начела: узми грану па иди у страну! То је г. Баричевић требао објаснити и на то се требао окомити, на оне другове који су због интегралног Југословенства били оглашени батинашима, а данас г. Баричевић ћути, а зна и зашто ћути! Јер г. Баричевић, када је Намесник г. Перовић био тамо баном и ухапсио ради изгреда и нерета г. Саву Косановића, онда је био први Јанко Баричевић, који је долазио у Банску управу и тражио да се овај господин пусти из полициског затвора. Дакле, друштво подједнаких: Косановић и Јанко Баричевић. Иако је овај остао на интегралном југословенству а онај примио два народа... (Душан Иванчевић: Три народа!) Три народа или пет народа то је сасвим споредно, чим су два готова је ствар. Јер јединство се руши одмах са двојком! Је ли логично? (Душан Иванчевић: Логично је!) Ти си стари догматичар, учио си толике људе катхизису, па и то можемо да разумеш!

Јесте, г. Јанко Баричевић, који дели лекције десно и лево не усуђује се да говори о терористичкој мечки, која је из некадашњих орјунашких редова, а данас се појављује у франковачким редовима. То је иста она орјунашка Вилдерова мечка, која је некада била под мојим двором и угрожавала моју личну безбедност, угрожавала од дана уједињења, откада су се она двојица завадили, Светозар Прибићевић, са Стојаном Протићем. Од тога дана терористичка мечка игра у Савској бановини под вођством Вилдера. У недељу ће та терористичка мечка имати конгрес. Треба то фотографисати и видети њихове физиономије, видети лепоту њиховог шефа Саве Косановића, који, господо, изгледа да је извађен из Ломброзовог албума „Геније и лудило”! (Мита Димитријевић: Лако је нападати људе који нису овде да се бране!)

Претседник Стеван Ђирић: То није напад, јер је било речи и о генију и о лудилу!

Др. Милован Грба (наставља): Ти, Мито, такав појам не разумеш. Геније и лудило ти не разумеш. Можда једно разумеш, а друго не разумеш!

Ја сам ти одговорио, јер знаш, Мито, ти то не разумеш. Знаш шта је: Сава Косановић нећак је великог Тесле, а Тесла је геније, а он је оно друго. То ти је зорна обука, драги Мито. Дозволите, то су наши обрачуни и немојте се мешати у велебитске и заребачке спорове. Ти то ниси кадар да научиш никада!

Господо народни посланици, ја не могу а да мало не полемишем са мојим уваженим другом г. Цветићем. Г. Цветић казао је, да је госпићска организација ЈРЗ хуцкала на г. др. Зеца и да је последица била једна харанга и да је г. Зеца морао револвером да се брани и да се појави на улици. Господин Цветић је Славонац и није упућен у личне ствари. Ја могу рећи ово, да сви радикали и онда кад смо били противници, ми смо према г. др. Зецу имали наше поштовање као локални људи. (Душан Иванчевић: Али не ови нови уљези!) То су из твојих редова. Ја зато не одговарам. Али они радикали, стари радикали, поштују г. Зеца и најрађе би желели да г. Зеца уђе у Југословенску

радикалну заједницу. (Душан Иванчевић: Што упропашћујеш човека?) Драги друже, ја хоћу то да кажем и одбијам то апсолутно да су чланови радикали, који живе у Госпићу, ма какву харангу приредили г. др. Зецу. Ја, господо, то одбијам. (Живота Милановић Тако г. Цветић није рекао! — Душан Иванчевић: И ја мислим да није тако рекао!) Молим лепо, он је рекао. Ја добро памтим. (Глас са левице: То је рекао за усташе!) Он је рекао, господо, овако: Господо, ко познаје Госпић, није потребно, да ма ко са неке стране а нарочито са радикалне стране харангира улицу, — улицу госпићку. (Глас са деснице: То је много блаже!) Јер та улица, не само у Госпићу него и у Загребу, у Вараждину и у другим местима има спонтану традицију да се изненада појави и да изврши извесне препаде. То ми, господо, врло добро знамо. Знамо и то, да је тако било и под Аустријом. И често пута та улица сузбијана је и са преким судовима, као што је гроф Куен, ти то Миленко добро знаш, после харанге од три дана, са преким судовима морао прекинути терористичку акцију те улице.

Господо, увек се враћа једно психолошко стање на јоно, што је било. Што дикла навикла, кажу Личани, тако и та улица што дикла навикла: само нека осети да нема јаке руке тамо на своме месту или ако осети да неко нема својих јаких присташа... (Глас са левице: Шта ће теби кад си ти јак?) Мене никада нису штитили жандарми па ни онда када си ти суфлирао Орјуни. Али не само то, ја имам и своју родбину, јер не можете на сваком кораку тражити да вас штити жандарм, него мора да те штите твоје присташе и твоји људи. Без тога нема ништа, то је јасна ствар.

Ја хоћу ово да кажем: да господин Цветић овде није приказао ствар добро и ја хоћу да одбијем то. Поред свега тога што је већ био угледни члан Самосталне демократске странке никада радикали нису умањили своје поштовање према њему. Једанпут за свагда хоћу да пречистим ово питање јер и мене узимају као задртог противника самосталаца, а то је једна велика разлика. Ја сам, господо, као један једини онамо човек поставио тезу да наши Срби из оних крајева треба да буду у радикалној партији. Улазак тих Срба у радикалану партију тада је зависио од једног јединог човека, од једног јединог човека је то зависило, а тај човек је био Светозар Прибићевић. Господо, нисам ја противник присташа и бирача, јер сам ја себи окупио 6.000 људи сам где нисам имао једног човека, а полиција је увек била против мене. (Глас са левице: А 1935 године?) Не знаш стару ситуацију. Није тачно. И онда је било речено да Претседништво владе тражи да ја паднем у срезу. Господо, ја хоћу ово да вам објасним: од једног човека је зависило продужење парламентарне владавине једне хомогене радикалске владе у Југославији. И ја нисам био противник ни бирача ни многих мојих пријатеља, ја сам био само противник Светозара Прибићевића што није хтео да уђе у Радикалну партију, јер да је ушао у радикалну партију са њим би били ушли и Словенци и Хрвати и ми би већ тада у Конституанти имали већину и то већину продужену тако да не би били потребни они експерименти који су се у нашем народу десили.

Југословенски националисти греше, јер они докле кажу: ми смо националисти, али зашто?

Зато што не дамо да Срби, поглавито Срби из Савске и Приморске бановине иду у радикале. То не дамо. И, стојећи на томе гледишту, они су спремни употребити спрам тих Срба у Савској бановини сваку силу и свако могуће насиље да они не оду у радикале. (Душан Иванчевић: Сад си и ту променио гледиште: ниси више за радикалну партију него за Министра унутрашњих дела!)

Да ти ја кажем, стани. Није тако, тако није било. Године 1934 било је — али ово да ми се не рачуна у време. Господине Претседниче, молим ово да ми се не рачуна у говор, јер је ово лично објашњење са господином Иванчевићем. Господо, то је било 1934 године када је постојала југословенска акција и када су претставници те акције, у присуству власти, грдили чланове Југословенске националне странке далеко горе него што сада ради Вилдер и његово друштво када имају какав мали збор. Ми смо се били у томе случају скупили. Дошли су посланици из Савске бановине, расправљали смо то питање. Пошто сам ја био у име радикала за парцелацију странке обзиром на Савску бановину, ћутао сам и око поноћи неко ме, овако као Иванчевић сада, изазвао и ја сам тада рекао: Господо, ја сам се доста борио са Министарством унутрашњих дела. Ја сам 4 пута био на изборима. Кадгод су избори расписани, против мене је био Радић, против мене је био Прибићевић, а доживео сам и то, да су самосталци успели да придобију Пашића, па је и он био против мене, а затим дошао је Веља Вукићевић такође да ме сруши. Ја сам се те борбе наситио и ако Југословенска национална странка буде уживала поверење господарево, добро, а ако не буде тога поверења онда мили моји куд који, а ја ћу право у Министарство унутрашњих дела, ако буде Министар радикал. (Војислав Лазич: То ти је добро!) Ја сам ово казао на личну примедбу и то ми се не рачуна у време говора.

Ја сам растумачио ту ствар па сам казао да је једино од једног човека зависио улазак у радикалну странку или сада радикалну заједницу, јер то је сада исто. Али, ми данас видимо ово, да господин Цветић наводи да је Претседник Народне скупштине рекао „Срби на окуп“...

Претседник Стеван Ђирић: Пардон, господине говорниче, ово Вам се рачуна у време говора.

Др. Милован Грба (наставља): И онда када Вас браним? (Смех и веселост у дворани).

Господо, није то племенски кад се каже „Срби на окуп“, него то значи Срби у Радикалну заједницу, јер ћемо само на такав начин обезбедити и парламентарну владавину и демократију. А ево зашто.

Јер овде господин Цветић наглашава како господин Мачек проповеда тријализам. У исти мах господин Цветић цитира покојнога Степана Радића који каже да су Срби и Хрвати један народ. То је, господо, противуречје. Ако је господин Мачек наследник Стјепана Радића, онда је он наследник Стјепана Радића и у идеји народног јединства Срба и Хрвата. (Душан Иванчевић: Одбацио је то!) Одбацио је и то под притиском Срба који су у његовој служби и који њега наводе на погрешан пут. И господин Корошец изнео је стање у Савској бановини у пет тачака. Ја верујем да је њему било тешко, а ја ћу да изнесем шесту тачку, а то је дружба Срба у Мачековом придворју. Они

кажу: Не бојимо се ми, јер док је ту Баричевић и други, одмах иду да интервенишу и нају се у канцеларији Министарства унутрашњих послова. То нас дави на терену да извесне групе Срба под вођством пемца Вилдера, — то су ти Срби хусити, под вођством пемца Вилдера, који су после слома Хуса, у овом случају после вође Прибићевића најгоре идеје и најкрајније идеје Прибићевића данас пропевају, тајно организују и уносе у народ забуну. Ја знам, господо, Прибићевића под Аустријом. Он је тада био присталица Карађорђевића, обожавао је Краља Петра и све што је у Београду. Под Аустријом, господо, рекао је да је њему меродаван за све Београд. А после наједанпут није меродаван Београд, него је меродавно иностранство, меродавне су амбиције, сувереноманије и разне друге појаве, које се јављају на нашем терену као печурке које ничу после кише, и нико се не зна поставити у своје границе и зато је полиција да свакога постави у границе како треба. Јер ако узмемо наше уједињење, какви смо били пре рата баш ми Срби тамо, ја морам отворено казати да смо се изменили нагоре. Што смо се изменили нагоре криви су ти наши Хусити, тј. господин Вилдер и другови, који је један туђинац.

Претседник Стеван Тирпић: Господине говорниче, сад Вам је време да завршите. Дајем Вам још пет минута да завршите свој говор.

Др. Милован Грба (наставља): Господо, ја ћу да се осврнем на неке своје другове који су овде износили неке ствари. Господин Баричевић је дошао и узео је на кантар и мерио и ЈРЗ и ЈНС и као оно Вукадин код Стевана Сремца, пошто је рђаво мерио, он је од чича Милисава био добио шамар и господин Баричевић је овде ударао шамаре и лево и десно. За ове шамаре са ове леве стране су му плјескали. Пребацио се господин Јанко кад је рекао да, док је он био самостални демократа, да је текло мед и млеко по Савској бановини.

Господо, само се сетимо оних кундака, који су дељени кад је било жигосање стокe. Колико су они добили кундаком по леђима? Да је г. Јанко Баричевић добио само један промил од онога, не би данас овде говорио, него би га црна земља покрила, на срећу југословенске идеологије. (*Војислав Лазич:* Као ја у Макишу!) Ти, од како си добио у Макишу, још више говориш.

Ја сам рекао да је карактеристика свих тих некадашњих хусита да терају нас тамо где не треба и тако др. Баричевић баца интригу између др. Корошца и др. Милана Стојадиновића. Ја морам, господо, ту интригу да одбијем и ако ја на овом месту не могу бити индискретан као г. Баричевић. Господин др. Корошец познаје прваке радикалне странке, и он их је познавао и раније, а познавао их је и концем новембра—децембра 1935. И, господо народни посланици, да је г. др. Корошец хтео да руши г. Стојадиновића, како то Јанко њему подмеће, он је још онда имао прилике, али др. Корошец пронашао је да је од свих радикала за водство најбољи др. Стојадиновић и остао му је веран и онда, и сада, и у будуће.

Још нешто хоћу да кажем на рачун мога другог пријатеља г. Цветића. Господин Цветић је говорио о политичком клерикализму. Он се страшно почео узрујавати што тај политички клерикализам може да оспе снагу др. Мачека. Он је казао

да је тај политички клерикализам пок. Радић удаљио и свео на праву меру, а сада опет каже, и ако га је свео на праву меру, тај политички клерикализам може да угрози др. Мачека.

Господо народни посланици, ја разумем да су могли људи задахнути са модерним идејама, али ми морамо да будемо у томе опет сведени на праву меру и да говоримо онако како треба. Јер, тај исти г. Цветић, када говори о југословенском национализму, онда он не може а да се не сети да је југословенски национализам културно стварао благопокојни Штросмајер, који је био бискуп и који је стварао и помагао академију и универзитет, и био осим тога у највећем пријатељству са тадашњим Србима, који су се залагали за југословенску идеју. Треба да се сети да је и каноник Рачки један од твораца историјског критицизма, а тај Каптол, — може неко да има како хоће мишљење — али тај Каптол има историјску улогу за тај народ, јер је тај народ сачувао и од германизма и од мађаризације и дао из своје средине и канонике и друге свећенике, који су исто тако као што прота Матеја Ненадовић, не само проповедао, него и лично учествовали у борбама са Турцима.

Према томе, господо, морамо бити обазриви према свима синовима који су суделовали на стварању нашег великог југословенског национализма, и, господо, ако из те средине имамо једну сарадњу, то се може само поздравити, ако та сарадња иде за тим да помогне и потенцира јединство народа и јединство Југославије. (Одобравање).

Господо, ја сам професор па сам се распричао а г. Претседник ме опомиње, иначе бих имао много тога да причам, али хоћу једно да кажем.

Има инцидентата, који се код нас догађају. Ако их погледате ви ћете видети, да ми као млада држава немамо оно савршенство при употреби јавне силе код претставника среских власти. Жандармерија као војничка организација има своје прописе и њено уредовање на терену зависи од среског начелника. А срески начелници они нису информисани уопште по каквом правилнику, да могу оценити ситуацију на терену, јер се јављају инциденти у својој индивидуалној форми, и у тој индивидуалној форми, како се они јављају и срески начелник оцењује ситуацију. Ако негде срески начелник гледа да сачува и себе и жандармерију од уредовања и пусти да се прича, онда често пута овај његов пасивитет охрабри да баш онда дође до творног напада на жандармерију која мора да употреби оружје, јер мора и она као и сваки други да се брани од творног напада. Ми у Народној скупштини не можемо за такве случајеве да кривимо лично Министра унутрашњих послова, јер знам у Савској бановини кад год се један такав случај догодио, Министарство унутрашњих послова увек је слало свога изасланика да на лицу места установи узроке, а и односе јавне силе према оном несретном догађају који се је догодио.

Господо, пошто сте ви цитирали из својих срезова допустите и мени да поменем један случај. У општини Бариловић, у којој има тридесет и пет процената Хрвата, дошао је 1935 године Срђан Будисављевић. И народ је напао жандармерију иако она није ништа чинила. Па и ако жан-

дармерија није учинила употребу од оружја, ипак је командир станице смењен био, ма да је вршио своју дужност, учињено је да се не би пратила омраза. Међутим, кад је командир станице смењен, онда се у тој општини појављују, како да кажем, ординарни лопови, који су једнога жупника у Тоуљу, као што знате, напали на разбојнички начин да му отму имовину.

Према томе, господо, ми морамо бити праведни према сваком конкретном случају, јер ништа није теже него управљати са нашим народом, пошто у нашем народу има доста који воле ту слатку анархију, јер онда кажу: То је права слобода. Зато ту морамо бити праведни. И обзиром на стање у Савској бановини где је расположење маса мирно, масе су се примириле, али где долазе организације, које су потстрекачи немира, а те организације, које су потстрекачи немира у Савској бановини, оне провоцирају и независно од народног расположења инциденте, јер верују, да ће тим инцидентима срушити Корошца, то ја молим Министра г. Корошца, да ове организације, које буне народ, стави под своју паску, те да те организације више не провоцирају и не буне народ, а нарочито да не своде те инциденте на политику, којом хоће да руше Краљевску владу.

Ја Вас молим, господине Министре, да посветите томе питању Вацу пажњу. Изјављујем да ћу гласати за буџет. (Пљескање на левици и у центруму).

Претседник Стеван Ђирић: Реч има у име клуба Југословенске националне странке народни посланик г. Душан Иванчевић.

Душан Иванчевић: Господо народни посланици, расправљајући о унутрашњој ситуацији наше земље, опозиција се је ове године у главном задржала на критиковању рада Краљевске владе. И, хвала Богу, Краљевска влада је својим радом досада, а нарочито прошле године, дала тако обилан материјал, да је опозиција имала доста материјала за своју расправу. Опозиција је Влади највише замерала што се није држала обавеза из своје декларације из 1935 године, у главном што није испунила ни један задатак, који је добила са мандатом, када је преузела власт и што је у свима својим политичким акцијама доживела или потпун неуспех или тежак пораз.

Од стране Југословенске националне странке оштро је осуђен споразум Удружене опозиције са г. др. Мачеком, али су неки говорници ипак одали признање напорима вођа Удружене опозиције. Признали су да и они желе добра овој земљи, само је резултат њиховог рада оцењен као врло слаб. Влади је са наше стране замерено још и то, што је недоследна и неодређена, што пута у политици и што доводи не само народ, него чак и десницу често пута у забуну, а то влада не би смела да ради.

Говор господина Драгише Цветковића, који је изговорио у име Владе, права је слика тога Владиног лутања, те Владине нејасноће и неодређености, а осим тога у његовом говору има и доста контрадикторности и доста нетачних твђења, да се изразим једним парламентарним изразом, за који ме господин Претседник неће опоменути.

Господин Драгиша Цветковић почео је свој говор прилично добро, али га је свршио јако рђаво. У почетку говора, као што се сви сећате, у име

целе Краљевске владе изразио је задовољство што је критика опозиције ове године била врло умерена и без жучности, а одмах иза тога он пада у контрадикцију кад каже, да је главни део говорника дала ЈНС и да су њихови говори били врло жучни и лични.

Влада је пуне три године водила споразумашку политику, а та споразумашка политика тражи ново уређење државе у духу науке о три посебна народа. Влада је у тој својој споразумашкој акцији доживела потпун неуспех, као што нам је то признао и сам господин Драгиша Цветковић, само што он за тај неуспех баца кривицу на господина др. Мачека. Међутим, господо, иако је влада доживела неуспех, према свом сопственом признању, она ипак и даље остаје на своме месту да и даље изводи нове експерименте.

Господо, влада ни сад није јасна и одређена.

Неки посланици са деснице навештавали су нам као да ће влада од сад водити чисто југословенску националну политику. Ми смо казали: хвала Богу, макар икад! Али г. Драгиша Цветковић, који је говорио у име Краљевске владе, није јасно казао какву политику влада има да води, него, судећи по његовом говору, влада се и сада колеба између споразумашке и југословенске националне политике. Шта више разабиремо да влада и данас више нагиње споразумашкој политици, него политици коју ми препоручамо, а која поред унитаризма тражи пуне политичке слободе и најшире бановинске самоуправе.

Господо, влада је и у осуђивању споразума Удружене опозиције врло обазрива. Влади би најмилије било то да тај споразум напада ЈНС, а да онда она те нападе доноси у својим новинама и да им даје најшири публицитет.

Има, господо, у политичком животу често пута смешних случајева. Смешан је посланик са деснице, који јавно критикује рад Владе и држи говор против Владе или против неког ресорног министра, а заврши говор да ће гласати „за“. Још смешнији је посланик, који каже да је у опозицији, па хвали Владу, а десница му одобрава. (Др. Милован Грба: Ти си то радио у прошлој Скупштини!) Драги мој Грба, ја сам у прошлој Скупштини критиковао Владу у клубу, у одборима, на бановинским конференцијама, али никада са говорнице пред Народном скупштином! То никада нисам радио. А тако, изволите, радити и ви. У клубу рашчистите све своје ствари, па онда изволите изаћи са јасним погледима на говорницу! (Др. Милован Грба: То примамо на знање! То је паметан савет. — Смех).

Исто тако, господо, смешна излази опозиција у Парламенту ако се у новине пушта само њезина критика оне опозиције изван Парламента, а о влади ништа. А тако је било са нама прошлих година. Влада је била тако стегла штампу, да се од наше критике владиног рада ништа није чуло у јавности, па је изгледало као да смо ми потпуно задовољни са владом, само нисмо задовољни са опозицијом, која је изван Парламента.

Та стега штампе деловала је на нас да смо ми ове године сасвим напустили расправу о хрватском питању, да смо ми врло кратко расправљали о споразуму са Мачеком, а главно смо снагу обратили на критику Владе и Владиног рада. Наша је дискусија, дакле, Владу изненадила. Она је очекивала сасвим другојачију дискусију. И када није добила

то што је очекивала, онда је она настојала да на силу исконструише оно што не постоји. То се најбоље види из извештаја владине штампе о раду Народне скупштине.

У Народној скупштини држао је у име Југословенске националне странке говор г. др. Коста Поповић. Његов говор је готово сав посвећен расправљању социјално-економских питања. Политичких питања дотакао се јако мало. Али владина штампа доноси говор г. др. Косте Поповића под таквим насловима да изгледа као да је то био чисто политички говор. Она каже: „Говорник клуба ЈНС г. др. Коста Поповић поново пледира за строгу примену закона”.

Други говорник Југословенске националне странке г. Анте Ковач, врло је вешто исмевао владин рад и владину политику. Његов говор је био толико духовит, да се цела Скупштина грохотом смејала. Али, господо, владина штампа је и тај говор приказала сасвим другојаче. Она доноси огроман наслов преко целе стране: „Г. Ковач као главни говорник ЈНС у буџетској дебати тврди да г. др. Мачек преко својих организација спроводи у Хрватској терор, док то влада толерира, препоручујући властима: „Не изазивајте сукобе!”.

На овај начин настоји владина штампа да прикаже јавности нас из ЈНС као оне који драже владу против г. др. Мачека и његових присталица и захтевају оштре мере против њих.

Још даље је отишла Влада преко свог Министра г. Драгише Цветковића, који од прилике каже ово: Влада је мирољубива и она избегава сукобе, али је ЈНС та која дражи Владу против г. др. Мачека и која тражи да она Хрвате што јаче стегне, па макар и по цену проливања крви.

Ево како дословно каже г. Министар Драгиша Цветковић: „Постоје два пута за учвршћивање народног јединства. Један је сређивање односа и стварање помирљиве атмосфере, а други је декретирање, концентрациони логори, политика чврсте руке, онако како се замишља са оне стране”.

А ја, господо, питам све вас који овде седите, питам и г. Министра унутрашњих послова, ко је тај са оне стране где је Југословенска национална странка који је замишљао и предлагао г. Корошцу неке концентрационе логоре, ко је тражио ту чврсту руку, која треба да чврсто стегне и да дави?

Како видите, господо, сви ћуте, на то одговора нема. А међутим, то је овде казао г. Министар Цветковић у име Краљевске владе и сад ниједног посланика нема који би се сагласио са оним што је г. Министар казао.

Г. Корошец, каже г. Цветковић, својом помирљивом политиком избегао је многе сукобе, довео је до нормалних односа, до помирљиве атмосфере. То каже г. Цветковић после тешке 1937 год., коју Србија никад неће заборавити и коју Србија никад неће опростити ни г. Корошцу ни Краљевској влади.

Он иде још даље, па говорећи о ревију Мачкових трупа каже: „Да је Министар унутрашњих послова слушао поруке са оне стране, ја вас питам колико би било онда жртава у Загребу, колико би морало пасти невиних крви.” Господо народни посланици, ја изјављујем а у том је, нама и г. Министар сведок, да никада и нико са наше стране није слао никакве поруке г. Корошцу како треба да

одржава ред, а најмање му је слао поруке што се тиче ревија Мачкових трупа. (Бранислав Тодоровић: Слате су му поруке!) Кад? (Бранислав Тодоровић: Пре неколико дана). Видите, господо, каква је то логика! Пре неколико дана слате су поруке за оно што се догодило прошле године у августу! (Смех на левици). Господо, све што је г. Корошец радио, радио је само на своју одговорност. Све жртве које су пале, терете само његову савест и савест оних који скупа с њиме у Влади седе. А нико не може носити одговорност за оно, у чему није имао никаквог удела! О том ревију говорио је јуче и г. Министар унутрашњих послова, па је казао да је том приликом био у дилеми да ли да реви трупа дозволи и тако да избегне сукоб или да тај реви забрани и да можда тако изазове сукоб. Г. Министар каже, да се он определио за толерирање. Г. Министар се определио за толерирање и пустио је да се реви трупа изврши, али, господо, питам ја г. Министра унутрашњих послова, када се он определио за толерирање ревија Мачкових трупа, зашто он није такав исти став заузео и онда кад се чинила она литија православне цркве? Зашто није и у том случају остао посматрач и зашто није допустио да се и литија у Београду обави исто онако у миру као и она политичка манифестација у Загребу?

Пријатељи г. Корошца поверљиво изјављују да за догађаје од 19 јула није крив г. Корошец. Ја, господо, не знам ко би могао бити крив ако не он. Има свега још један министар који би за то могао бити одговоран интерно, али ја нећу о томе сад да говорим, већ могу да изјавим да пред целом јавношћу и целим народом остаје одговоран једино г. Корошец, јер г. Корошец није ниједним знаком показао да осуђује те крваве догађаје од 19 јула и све оно што се после тога догодило. (Милан Лазаревић: По вашем мишљењу!) Нема ту никаквог мог мишљења, ту су чињенице!

Господо, Југословенска национална странка не тражи никакве изузетне мере ни против г. Мачека нити против било које опозиционе групе. Наша странка не тражи проливање крви, она тражи само то да Влада пре свега сама поштује закон и да закон једнако и правично примењује према свима и свакоме. (Одобравање на левици).

Ми, господо, морамо још неке ствари да доведемо на чистац. Господа са деснице, бранећи владину политику, стално спомињу неке жртве шестојануарског режима. Господо, наш народ има једну лепу пословицу, наш народ каже: у кући обешеног не ваља говорити о жету. Ни под једним режимом није пало толико жртава колико под овим, а иза овог режима долази по тежини жртава онај режим из 1928 год., а тада имали смо исту владину гарнитуру као и данас, истог министра унутрашњих послова, и исте чиновнике Управе града које и данас.

Има, господо, наших другова са деснице који се најрадије баве расправљањем оних питања која најмање знају и разумеју. Ми имамо тешке проблеме у Јужној Србији. О томе је говорио у Финансијском одбору и г. Министар унутрашњих послова, иако то није поновио овде. Али посланици Јужне Србије радије говоре о приликама у Хрватској, о којима ништа не знају, него о приликама у свом крају, које сигурно боље познају. Има тако госпде из Јужне Србије и из Војводине која не престано спомињу неке крваве догађаје шестоја-

нуарске и стално спомињу Личку буну, буну усташа, као да је ту проливано много крви. Пре свега треба да чујете, господо са деснице, али најалост нема вас ни сада много, да у тој Личкој буни уопште није дошло до сукоба између власти и народа, јер је завера откривена на време, сви су кривци откривени — истина овај их је режим већ све пустио на слободу — али никаква сукоба са власти није било и крв се није пролила. Али, господо са деснице, сад ћу да вам кажем нешто, ја нећу да вам говорим ко је организовао ту побуну, ко је дао паре, оружје и муницију, и какве је циљеве имао онај што је ту буну организовао, него вас упућујем да замолите Министра унутрашњих послова или Министра иностраних послова, да вам на поверљивој клубској седници даде податке о свему томе и ја вас уверавам да после тога нико од вас неће ту буну више ни поменути.

Кад смо ми једног таквог говорника, који је говорио о стварима које не познаје, упозорили на право стање ствари о Личкој буни, он се пребацио па је казао: а шта је било у Сл. Броду? Јест, господо, за петомажских избора била су два крвава сукоба, један у срезу Сл. Брод, где је пало десетак мртвих. Ја вас, господо, питам: чији је изборни срез Сл. Брод? Где је тај посланик данас, у чијем су срезу те жртве пале? Он је међу вама, он је на скупштинској десници, он је секретар Народне скупштине.

Осим овога сукоба био је још један сукоб у Лици за време избора, а тај је сукоб био у перушињском срезу кад су бирачи — „одушевљени“ избором свога посланика — пошли према Госпићу да огорчено манифестују своје одушевљење, онда је дошло до сукоба између власти и „одушевљених“ бирача. У томе сукобу пало је пет мртвих глава, а знате ли, господо, ко је посланик тога среза? То је посланик који је био Министар правде у режиму Југословенске радикалне заједнице. Тај посланик изабран је ових сенатских избора за сенатора, и он никад није сео на левици, него међу вама на десници. (Дане Милетић нешто додајуће). Господину Милетићу, који ми нешто додајуће хоћу да кажем, ма да додуше нисам чуо шта додајуће, да он треба да ћути кад се о оваквим стварима говори, јер гледод сам ја водио политику и спроводио изборе, нико није ни огребан, а господин Милетић такође би могао да прича о стварима које онај тамо господин посланик тражи. (Дане Милетић: Ви пребацујете кривицу на посланике!) Ја ништа не пребацујем на народне посланике, него кажем да за такве сукобе, који су се свршили крвљу, и који су се догодили за време избора, нису криви ни посланици са деснице, ни са левице, али са деснице се стално врше нападији против нас због крвавих сукоба за време петомажских избора. Сви ти крвави сукоби пребацују се на Југословенску националну странку и ако је то нарочито за вас нелогично, јер и Краљевска влада преко господина Цветковића и сва десница за време читаве дискусије доказују, да је Влада г. Јевтића водила изборе против Југословенске националне странке, да је њу рушила и разарала, али им то ништа не смета да на ту исту странку баце одговорност за оно што се радило за време кад је странка прогоњена, како они сами тврде. Каква је то логика!

Господо, Влада преко господина Цветковића изјављује да су се избори 1935 године водили против Југословенске националне странке. Он је при-

чао овде, како је и он сам само под тим условима ступио у Владу, што му је г. Јевтић обећао да ће рушити Југословенску националну странку. Даље, се господин Цветковић, хвалио, како је у изборној борби имао много успеха, како је он својим ауторитетом и личном вредношћу много припомогао и допринео победи господина Јевтића, па је чак и то казао, да је он помогао да је у Скупштину дошло много баласта који се прикачио на листу господина Јевтића. Господин Јевтић је са овога места потпуно слистио све изјаве господина Цветковића. И када је господин Цветковић јуче изашао да се брани, он се није одбранио од најтеже тврдње господина Јевтића, није се одбранио од тврдње да је ступио на листу г. Јевтића не само без икаквих услова него, шта више, да је изјавио да му се ставља на потпуно расположење без обзира на то шта ће рећи главни одбор радикални, у чије је име он преговарао.

А који је тај баласт, који је г. Цветковић на својим леђима довукао у Скупштину и где тај баласт данас седи, — ја у то питање нећу да улазим већ то препуштам клубу ЈРЗ да расправи са г. Цветковићем.

Господо, Влада и десница тврде, да су прошли избори вођени против Југословенске националне странке. Ми смо чули изјаву господина Јевтића да то није тачно. Али, узмимо да је тако како то тврде Влада и десница. Ми смо видели да се после избора доиста води борба противу Југословенске националне странке. Влада свуда види као свога непријатеља само Југословенску националну странку. Она само њу види као највећу сметњу својим плановима. И, што је још најстрашније, Влада прети да ће се и на следећим изборима водити борба против Југословенске националне странке, да се она сасвим уништи. (Гласови из већине: То није истина!) Ја чујем гласове да то није истина. Али, да не цитирам изјаве неких мање угледних људи из данашње владине већине, ја ћу овде цитирати изјаву г. Бехмена, активног министра у данашњој Краљевској влади, изјаву коју је дао у Високом 13 фебруара ове године. Он је казао у тој својој изјави ово: „Наша последња и одлучна битка има да се бије на следећим изборима за народне посланике када ће се збрисати и последњи остаци Јевтић Поповићевог пофовског режима. И после тога ће наступити у народу период мирног политичког живота, када ће се коначно решити и други важни политички проблеми, који већ дуго чекају своје решење, као што је хрватско решење“.

Ми, господо, политички људи знамо да читамо и оно што пише између редова. Ми знамо, господо, шта је господин Бехмен хтео овим да каже: да ће се на следећим изборима до краја да уништи југословенска национална странка. А господин Корошец, говорећи јуче о сенатским изборима, казао је и обећао да ће ова Влада и изборе народних посланика спровести исто онако поштено, као што је спровела и сенатске изборе. (Граја).

Претседник Стеван Ђирић: Молим вас, господо, за мир, а господина говорника молим да настави свој говор.

Душан Иванчевић (наставља: Ја хоћу, господо, на основу свих ових изјава и претњи са следећим изборима да поставим ова питања Краљевској влади и господину Министру унутрашњих послова: Постављам им ова питања: прво, откуд је Краљев-

ској влади то јемство да ће баш она водити следеће изборе?

друго, откуда је влади то јемство да ће она на следећим изборима имати баш тај задатак да уништи југословенску националну странку на тим изборима, и

треће, ја питам Краљевску владу откуда јој већ сад то јемство, да ће она на тим изборима победити и да ће остати на управи земље још неколико година после тога, без обзира шта ради и како ради.

Ја, мислим, господо, да је највише и врховно право Круне да она даје изборни мандат коме она хоће и она одређује изборни задатак владе којој поверава мандат. (Гласови са деснице: Влада се покорава већини! То је парламентарни ред!) Ако је то парламентарни ред и право Круне, није парламентарни ред да Влада унапред изјављује ко ће добити изборни мандат и како ће га вршити. (Одобравање на левици). Господо, у парламентарним земљама није за изборни мандат сигурна ни она Влада која води најуспешнију државну политику, а камо ли Влада која је досад показала само поразе и која није извршила ни један задатак из оне своје декларације коју је 1935 год. прочитала и која не дружа гаранције да ће у оваквом свом саставу извршити и онај задатак који би јој се изборним мандатом поверио. Ви знате, господо, како се оваквим изјавама ствара врло тежак и мучан утисак у народу. (Др. Грба упада) Наш посланички друг г. Грба повседочиће вам како је 1927 године пок. Веља Вукићевић, одговарајући опозицији, изјавио да ће проћи још много једанаестих септембара пре него што он сиђе са власти. Та је изјава тада жестоко огорчила опозицију, али Веља Вукићевић није дочекао ни идући 11 септембар са својом владом, а камо ли много једанаестих септембара. Овакве изјаве, као што су ове које сам цитирао, чине, господо, тежак утисак на све људе који верују да се легалним и парламентарним путем може поправити стање у нашој земљи, јер на све наше критике и изношење чињеница са стране Владе одговара нам се: говорили ви и борили се противу нас колико год хоћете а грешили ми колико му драго ми и даље остајемо на влади и продужавамо са нашим радом и нашом политиком.

Али, господо, узмимо да је тако како господа кажу, да ће се на следећим изборима водити борба само зато да се уништи Југословенска национална странка. А ми на то постављамо ово питање: који то важни државни разлози захтевају да се води та борба против Јнс.? Зар је потребно да се милионске масе југословенског народа покрећу само зато да се уништи Југословенска национална странка, она странка која је увек најодлучније заступала идеологију државног и народног јединства и чување аманета Покојног Краља Ако Југословенска национална странка збиља смета Влади у извршењу њених планова, онда не треба водити изборе да се та странка уништи. Има и других начина! Нека „Словенац“ г. Министра унутрашњих послова донесе поновно један нападај на нашу странку да она припрема револуцију у земљи и нека полиција поновно упадне у секретаријат Југословенске националне странке да тамо тражи летке којих тамо нема, па кад их „нађе“, нека Влада странку једноставно растури.

Господо, кад већ Влада прети са скорим изборима, морамо Влади поставити питање: чиме она кани да изиђе на изборе; колико је задатака извршила из своје декларације; где су јој нови политички закони, где је нови изборни закон по коме народ треба да се организује у политичке странке и да организован уђе у изборну борбу. Или Влада кани да изборе спроведе на препад, а ја мислим, господо, да у овако озбиљним стварима нема и не сме бити препада. И да ли ће Влада изићи на изборе, а да пре тога и не покуша да реши хрватско питање? Влада је, господо, дужна да целога народу пре избора објасни, како стојимо са хрватским питањем, па ако Влада није у могућности да га реши, она је дужна да га барем потпуно расветли. Ја мислим да је Влада дужна, кад је на том путу већ учинила толико погрешака, да је дужна да доврши преговоре са др. Мачеком и да у оквиру Устава изиђе на сусрет захтевима с оне стране до крајњих граница, пажећи на интересе државног и народног јединства. Ако Влада постигне споразум с Мачеком, онда нека иде на изборе скупа с њим, а против оних који тај споразум не одобре. Али ако Влада у томе послу не успе, дужна је да обавести народ шта је она нудила, а шта је он тражио, и на чему су се преговори разбили.

Пре избора Влада је дужна да донесе и у живот спроведе Закон о широким бановинским самоуправама, који се одавно почео да израђује. Ова Влада нема права да иде на изборе докле те задатке не изврши. А када те задатке буде извршила, онда може да на народ апелује да он пресуди да ли је од стране Београда учињено све што се је могло да се ово питање реши и на којој страни лежи кривица да се до решења српско-хрватског спора није дошло.

Господо, на нове изборе нема смисла ићи без нових либералних политичких закона, нарочито без закона о штампи. Без Закона о штампи доводи се у питање и сама установа нашега Парламента. Наш Претседник Скупштине и сви кругови који говоре да се боре за парламентаризам, сви ће ти кругови тешко успети да очувају парламенат и парламентаризам, крај овакве штампе какву данас имамо и крај оваквог Закона о штампи, који се против штампе примењује. Господо, у парламенту опозиција има своју вредност и своје значење само онда ако она може да делује на одлуке већине, односно владе. Код нас је међутим стање такво, да се у Скупштини спроводи све што Влада хоће, јер владина већина слуша Владу у свему. Левица не може да делује ни на десницу ни на Владу, а што је најглавније левица, односно опозиција не може да делује ни на јавно миљење, јер сва њена критика остаје између зидова ове мраморне тамнице, она не продира у јавност, па народ не може да сазна критику опозиције и због тога је народ о политичкој борби у Скупштини потпуно необавештен, односно обавештен је криво, јер је независна штампа окована и у њој може да изиђе само оно што иде у прилог Краљевској влади.

Г. Министар Цветковић признао је у име Владе отворено да су политички закони, по којима Влада управља земљом „врло рђави и реакционарни“. Он за то баца одговорност на Југословенску националну странку и пориче њој право да критикује што нови закони нису донесени. Господо,

узмимо да је све те рђаве и реакционарне законе донео режим Југословенске националне странке, што није тачно, али и да је тачно, несумњиво је да је Влада ипак одговорна што досада још није донела нове политичке закон. Ви знате да је Влада у јулу 1935 године тражила хитно овлашћење да може те законе донети и онда је она давала такве изјаве и тако се држала, као да јој се јако жури, па хоће да те законе донесе пре но што се Скупштина састане, па је зато тражила овлашћење, да може те законе донети мимо Скупштине и без ње.

Господо, Влада се жури са тражењем овлашћења да донесе политичке законе још у јесен 1935 године, а данас је већ и пролеће 1938 године, а политичких закона још никада нема! Господо, за режим националне странке ништа није страшно што се он тим законима служио, јер режим Националне странке није за се говорио да је демократски режим. Тај режим био је прелазан режим из једног ауторитативног режима у режим демократије. Али режим, који је дошао после тога, тај је за се прогласио да је он тај демократски режим који народ чека. Међутим, тај „демократски“ режим и данас се служи оним законима, за које сам признаје да су „врло рђави и реакционарни“. Г. Корошец је јуче казао да ће се ти закони, које ми тражимо, донети када за то буде време. И одмах, у истом даху, г. Корошец каже, да г. Поповић нема права да приговара што ти закони нису донесени, јер их је требао он да донесе. Видите, и то је једна нелогичност, и чудновата је код политичара коме се мора признати да је логичан! Још ни сад није време — каже он — да се донесу политички закони, али приговара другима што их нису донели пре његовог доласка на власт. Влада каже да су закони додуше врло рђави и реакционарни, али да их она „либерално примењује“. Шта то значи кад Влада каже да се закони либерално примењују? То значи да се закони не примењују према тексту и духу закона, него према инструкцијама, па се примењују у једном крају овако, а у другом крају онако, у једном случају на овај начин, а у другом случају на онај начин! Господо, када се закони примењују не према тексту ни према духу и слову закона, него према инструкцијама виших власти. онда то нису више закони! То је анархија! И зато ми, господо, тражимо од Владе да прекине ту анархију и да донесе законе по којима ће се поступати према свима једнако!

Од тих политичких закона, господо, наша јавност најтеже подноси Закон о штампи. Наша јавност прилично лако подноси Закон о зборовима и удружењима, још лакше за сад подноси Закон о избору народних посланика, пошто није ствар још сасвим актуелна, али Закон о штампи, то је оно што стално притиска целокупну нашу јавност, а нарочито све напредне елементе југословенске! А питам вас ја, ко је донео тај Закон о штампи?! Тај Закон о штампи није донео режим Југословенске националне странке него га је донео Шестојануарски режим, у коме је један од главних стубова био г. Корошец, као што је и данас он један од главних стубова у овом режиму, који тај закон примењује. И, господо, г. Корошец тај Закон примењује тако да он тера у очајање све напредне елементе Краљевине Југославије (Пљеска-

ње на левици). Али, сада нам г. Цветковић овде нешто сасвим ново открива. Док је раније цела Влада са свима министрима, и са великим делом посланика са деснице, нападала шестојануарски режим, без разлике и изузетка, г. Драгиша Цветковић је у своме говору поделио тај режим на чисти шестојануарски режим и на режим Југословенске националне странке. Па је г. Цветковић казао да је шестојануарски режим дао много добрих и одличних ствари. Он је тај режим хвалио. Али, господо, то није било увек мишљење г. Драгише Цветковића, не само пре тога режима; и под режимом Националне странке, него ни онда када је био активни министар. Г. Цветковић је као активни министар казао у Нишу на једном збору ово: „Правац од 6 јануара није ваљао, по мом личном уверењу и по уверењу више политичких људи“.

Дакле, господо моја, некада није ваљао ни правац шестојануарског режима, а данас је чак и режим дао одличне ствари! (Одобравање на левици).

Иако, господо, ово признање г. Драгише Цветковића долази не у дванаести час, него после дванајестог часа, ми ипак и ово признање шестојануарском режиму примамо на знање, зато што је дано у име целе Краљевске владе. (Др. Милован Грба: Сада си задовољан?) Задовољан сам; али сада, драги друже Грба, поставља се питање сваком паметном човеку, пази добро шта ћеш сада рећи, ако је први део шестојануарског режима одличан, како може политички човек рећи да је други део тога истог режима најстрашнији од свих што их је било у овој држави! (Др. Милован Грба: Он је говорио о појединим министрима! — Јосип Цветић: У другом делу режима и ви сте суделовали и носили одговорност и зато је тај режим страхан! — Др. Милован Грба: Па и министар Деметровић противречио је на збору у Нишу Маринковићу!)

Господо, кад би господа са деснице нападала само поједине ministre шестојануарског режима, ништа им не би за то замерали. Али, господо, нисте ви нападали поједине ministre, него целокупни шестојануарски режим, и не само ви него и цела ваша Југословенска радикална заједница, и поједини министри у овој Влади. Да не цитирам друго, ја ћу цитирати само изјаву господина др. Мехмеда Спахе, који је, као активан министар и главни стуб Владе и главни вођа Радикалне заједнице, казао у Сарајеву ово: (Један глас са деснице: Када?) 29 септембра 1935 године на банкету г. Стојадиновића у Сарајеву. Он је дакле тада казао ово: „Немојте тражити сарадњу оних, који су до јуче помагали један од најстрашних режима у овој земљи“ (Др. Милован Грба: Мене не води Спахо, него сам ја у партији!)

Господо, слобода штампе није потребна само ради рада у Парламенту; слобода штампе није потребна само за то, да јавност буде обавештена о свему ономе што се у Парламенту говори: слобода штампе потребна је још и ради развијања политичког морала и ради учвршћивања карактера и карактерности у политици. Нека ми опрости цела Скупштина, што ћу, кад ово говорим, да цитирам речи г. Цветковића, који каже опет на једном збору, као активни министар, ове речи: „Ми хоћемо, пре свега, да се у наш политички живот унесе морал, да се не догађа, да људи иду

из организације у организацију, да сви долазе до изражаја само преко народа и да онога момента кад то поверење народно губимо, не можемо бити на положају на које нас је народно поверење довело." Ја сам, господо народни посланици, молио опроштење што сам, ради развијања мојих мисли о политичком моралу, морао да цитирам г. Драгишу Цветковића, али ово што је казао г. Цветковић, то можемо потписати сви. Он је казао паметне и добре ствари. Он каже, да је неморално прелазити из организације у организацију. Господин Министар Цветковић, јуче је са ове говорнице, казао, како се држао овог политичког морала до 5 маја. О ономе, што је било после тога, прећутао је. Пустимо то, што је било после. Он је осудио прелажење из организације у организацију као неморалну ствар. Па ако је прелажење из организације у организацију неморална ствар, могу изјавити пред целом Скупштином, да таквог неморала, који напада г. Цветковић, никад није било више него што је било под режимом Југословенске радикалне заједнице. (Пљескање на левици. Гласови са деснице: Не говорите истину!) Господа посланици са левице прелазе на десницу под свакојаким изговорима. Једни прелазе стидљиво и невидљиво, а други кад прелазе, праве још и ларму, изађу чак и на говорницу и читају лекције опозицији, с којом се још нису ни растали, и са великом лармом одлазе на десницу. Има, господо, посланика, који прелазе из организације у организацију као из кафане у кафану, а имаде и таквих, који држе гардеробу у три клуба: у једном оставе шешир, у другом капут, а у трећем торбу. (Смех на левици).

Е, господо моја, тога свега не би било када би у земљи постојала слобода штампе, јер када би постојала слобода штампе, онда би слободна штампа сахранила за два дана све оне који тргују народним поверењем. (Одобравање на левици). Мени је, господо, жао што ја, када расправљам овако принципијелне ствари, морам да те принципе потврдим и расветлим конкретним примерима. Мени је то жао, али ради оздрављења политичких прилика, ради јачања морала и карактера, морају се навести конкретни примери. Када већ не може штампа да врши своју дужност у јавности, да је бар ми вршимо у овоме Дому. Имали смо последњих дана неколико случајева и ја ћу вам навести те случајеве.

Ви сви знате да је у овој Народној скупштини све до прошле године седео један народни посланик, кога смо ми високо поштовали и ценили: То је био наш друг покојни др. Иван Јуриша. (Узвици: Слава му!) О покојном др. Ивану Јуриши и пријатељ и противник може да прича само оно што је добро и лепо. Као човек био је потпуно на свом месту, идеалан друг, а као политички радник био је један од најлепших примера какав треба да буде југословенски националиста. Он је био југословенски националиста не само после рата, него и за рата и давно пре рата. То је био човек који је уживао поштовање свих својих пријатеља и љубав њихову, али, господо, био је поштован и од својих противника. А друг Грба ће посведочити шта значи бити у Загребу поштован и од својих противника, у Загребу где се увек води жестока политичка и партијска борба и где је тешко одржати се у вољи тамошњих грађана. Покојни др. Јуриша

је био од свих поштован, и када је ступио на листу др. Јевтића 1935 године, он је својом личношћу, својом лично вредношћу, сакупио и добио онолико гласова колико је било потребно за његов мандат. То што је он окупио, то је његова лична заслуга и то му нико не може оспорити.

Господо, др. Иван Јуриша је умро на нашу велику жалост. Када је умро др. Јуриша, онда је настало питање ко треба место њега да дође. Непосредни заменик покојног др. Јурише био је г. Цветић, и пре него што је створио одлуку који ће мандат да задржи, да ли загребачки, за који му се даје прилика, или госпићки, који је од раније уживао, странка се преко г. Цветића интересовала којој политичкој групи припада евентуални други заменик на листи покојног Јурише. Тај други заменик био је г. Видаковић, и када је г. Видаковић запитан којој странци припада, он је изјавио да припада ЈНС. Онда је г. Цветић, скупа са странком решио да он задржи мандат госпићки, како би место њега могао да дође за посланика г. Видаковић. После тога г. Цветић је дао у Скупштини изјаву да задржава мандат госпићки, а да не прима загребачки. После те изјаве г. Цветића у Скупштини дао је г. Видаковић писмо Претседнику Главног одбора ЈНС у Београду, које гласи овако:

„Ја потписани Милош С. Видаковић овим на часну реч изјављујем да ћу за све време вршења посланичког мандата покојног др. Ивана Јурише, бившег народног посланика за град Загреб, за који се народни посланик г. Јосип Цветић као заменик те листе у моју корист одрекао... (Милош Видаковић: Подвучите то: „у моју корист“)... То је подвучено црвеном оловком... „бити члан клуба народних посланика ЈНС. Милош С. Видаковић.“

Претседник Стеван Ђурић: Господине говорнице, још пет минута па ће Ваше време истећи.

Душан Иванчевић (наставља): Господо, када је г. Видаковић дао писмену изјаву и часну реч, — а он је био официр и то бивши аустријски официр, где се много полагало на часну реч, као и у нашој војсци, а био је и наш официр, — онда је за нас било ван сваке сумње, да ће г. Видаковић остати код своје часне речи..

Међутим, када су посланици Ј.Р.З. чули да г. Видаковић улази у клуб Ј.Н.С. онда су они дошли и вероватно су г. Видаковићу овако казали: слушајте Ви, г. Видаковићу, ако Ви одете у клуб ЈНС, онда ће закон бити против вас, јер закон није сасвим јасан, може се тумачити и овако и онако, и ми ћемо га тумачити тако да уопште не дођете у Скупштину, а ако уђете у клуб Ј.Р.З., онда ће закон да се тумачи у прилог Вама и Ви ћете бити посланик. (Милош Видаковић: Ко ми је то рекао?) Ја сам претпоставио да је г. Видаковић такав разговор имао. (Др. Милован Грба: Цветићу, рекао сам ти да задржиш загребачки мандат!)

Претседник Стеван Ђурић: Молим вас да не упадате у реч.

Душан Иванчевић (наставља): После тога г. Видаковић је тражио од Главног одбора да му Главни одбор то писмо врати, јер, каже, шта вам користи писмо када ми је казано од Ј.Р.З. да не могу бити народни посланик (Милош Видаковић: Да ли сам то тражио пре верификације или после верификације?) Све ћу вам одговорити. Онда је Претседништво странке казало: то је сасвим спо-

редна ствар, када сте члан странке, будите њен члан са мандатом или без мандата. Нека изјава остане. Онда је дошло до верификације (*Др. Војислав Дошен*: Тако сада ви имате писмо, а он има мандат!) По томе је дошло до верификације мандата загребачког и ми смо том приликом дали инструкције нашим члановима у Одбору да они про форма протестују против тумачења Закона као да ће г. Видаковић ући у Народну скупштину само да Ј.Р.З. не уплашимо да га сигурно имамо и да је он члан нашег клуба и да тако његов мандат не би ЈРЗ оспорила. Наши су другови добро извели своју глумачку улогу и протестовали, држећи у џепу његово писмо са часном речи. Међутим када се г. Видаковићу мандат верифицирао, он је отишао на десну страну и сада ено седи на десници.

Нити је са овим једним мандатом, нарочито загребачким, Радикална заједница много добила, нити смо ми што изгубили, али је ван сваке сумње да оваквим поступцима много губи политички морал нашега народа. (*Манфред Паштровић*: И још има куражи да одобрава нападачима на Ј.Н.С.!)

Ја, господо, морам да споменем још два случаја ради рашчишћавања моралне атмосфере у нашем Парламенту.

Господо, 6 фебруара бирани су у Загребу сенатори. Поставио је листу г. Мачек, а поставила је листу Југ. радикална странка. Листу Јерезе носио је Министар финансија и ишли су људи, именовани бирачи, да гласају. Г. Коросец каже: не може нам се замерити што смо све нове банске већнике поставили из редова Ј.Р.З., јер их нећемо ваљда постављати из редова опозиције. Добро, то је право Владе. Ти именовани бирачи ишли су да бирају сенаторе и сви они који су гласали за јерезину листу, они су гласали било зато што је то владина листа, што је то власт, а њих је било највише, било зато што им се допада Министар финансија као носилац, а можда неки, као рецимо др. Грба, гласали су из партијске дисциплине, зато што је то листа Југословенске радикалне заједнице. (*Др. Милован Грба*: Гласали су и други, зато што је та листа претстављала унитаризам југословенски, а ти овога пута ниси хтео да гласаш, него си ишао на руку Мачеку!) Сада долази један посланик из опозиције и гласа за ту владину листу.

Господо, што је тај посланик из опозиције за Владину листу гласао, то је ствар његова. Ја му то не бих никад замерио, али је тај посланик дао изјаву да се у Загребу 6 фебруара, приликом сенаторских избора, гласало за Краљевину Југославију и против Краљевине Југославије. (*Др. Миленко Марковић*: То му је фатално оправдање!) Не само да се господин Миленко Марковић, који је такође гласао за ту листу, као интеллигентан човек, ограђује од таког тумачења, него и сваки сељак који је гласао за ту листу, зна да то није било гласање за ову државу, зна да 6 фебруара није био плебисцит за Југославију или против ње. Две трећине бирача, независних и слободних, изјаснило се против листе којој је на челу био г. Министар финансија, а то би према оном тумачењу значило да се две трећине бирача у Савској бановини изјаснило против Југославије! А да се доиста није гласало за Југославију, него да се гласало за једну партијску листу и да не само ми из опозиције нисмо били дужни гласати за ту листу, видимо најбоље по томе што цела једна Владина група није хтела да гласа за ту листу, а претставник те групе у Фи-

нансијском одбору изјавио је да је њега стид да за ту листу гласа и због тога што га је било стид, није за њу ни гласао! (*Др. Милован Грба*: Ко је тај?) То је г. Живота Милановић. (Упадице и граја).

Претседник Стеван Ђирић: Господо, молим да не упадате говорнику у реч, а Вас, господине говорниче, молим да завршите.

Душан Иванчевић (наставља): Тај исти посланик изјавио је да гласа за буџет Краљевине Југославије. Нека он гласа за буџет како хоће, али је изјавио да гласа за буџет Краљевине Југославије. Ја питам, зашто господин није последње три године гласао за буџет Краљевине Југославије, него је гласао против буџета Краљевине Југославије. С тиме он хоће да каже да смо ми мање одани овој држави него он, кад он гласа за буџет, а ми против буџета Краљевине Југославије.

Господин посланик у своме говору рекао је даље, да „ако је стање у земљи збиља тако тешко као што га ви из опозиције приказујете, онда сте и ви дужни да гласате за овај буџет, јер тако раде и Французи“. Ми на то кажемо: Незвану госту — место за вратима! Господо, кад се гласало у Загребу за листу сенатора, онда Влада није ни позвала нас да за ту листу гласамо. Ја сам уверен да ни тај господин није звао да гласа за Владину листу. Што нисмо гласали за буџет, ми имамо својих разлога: Немамо поверење у Владу и не одобравамо њезин рад, али на гласању нико није ни тражио наше гласове, јер да Влада озбиљно жели да добије наше гласове, она би изашла са сасвим другом мотивацијом и много јачим политичким разлозима.

Каже се да и Французи тако раде. Али у Француској влада у таким приликама отворено изјави да је земља у тешкој ситуацији и стога апелује на парламенат да јој да пуну подршку. Код нас, међутим, Влада каже да је ситуација врло добра и према томе она наше гласове и не треба, јер има у Скупштини двотрећинску већину. Зашто, господо, онда да се угледамо на Француску. Уосталом: друго смо ми, а друго Французи. Француска се налази опкољена непријатељима са свију страна, а за наше пријатељство се отима цела Европа. То је по овоме сплитском: Ча је пуста Лондра контра Сплиту граду! Кад би наша Влада изашла пред Народну скупштину са изјавом да је ситуација врло озбиљна и тешка и да Влада за решавање крупних питања из наше унутрашње и спољне политике треба нашу најпотпунију помоћ, кад би Влада апеловала тако на нас, онда би сви ми добро промислили какав став да тада заузмемо, а ја вас уверавам, да се у такој прилици ми не би огрешили о наше дужности према Краљу и држави. (Бурно одобравање на левици).

Господо, како видите, у јавности се чује јако мало критике о раду Краљевске владе. Господо, и ово мало критике што је ми овде дајемо хоће Влада да уништи. Већ сада она прети да ће на идущим изборима уништити све оне који не хвале рад Владе. Кад би југословенску националну странку требало брисати из политичког живота ради неких високих државних и националних потреба, онда би ми у таквом случају и сами били спремни да допринесемо највећу жртву.

Али, ако Југословенска национална странка треба да буде уклоњена зато што заступа идеоло-

гију која смета некој господи да сврше неки политички посао противан тој идеологији, онда у томе случају не само да нећемо одступити, него ћемо остати до краја код оних политичких принципа, који нису основа само за опстанак Југословенске националне странке, него су основа за опстанак и саме Краљевине Југославије (Одобравање и пљескање на левици).

Претседник Стеван Ђирић: Реч има ради личног објашњења г. Милош Видаковић.

Miloš Vidaković: Gospodo narodni poslanici, verujte, da mi je veoma žao da kao najmlađi parlamentarac u ovom Domu moram da uzmem reč, tobože u svoju ličnu odbranu.

Ja vrlo dobro znam šta je časna reč i ja mislim da je dosta ako napomenem, da sam kroz 15 godina bio oficir a u našoj vojsci, bio lični adutant kod 4 komandanta armije Bože Jankovića. Mirka Milosavljevića, Svetomira Matića i Miloša Vasića. (Glas sa leve: I ovo je vaše pismo!) Dao sam ostavku i nemam penzije. — Na ovo pismo ću da vam odgovorim.

Ja vrlo dobro znam šta je časna reč i ja ću je uvijek držati i držao sam, ali zahtevam da i ova strana drži svoju časnu reč. (Pokazuje na levicu).

Jer, gospodo, kada je pokojni Juriša umro, kome neka je svaka slava, došao sam u Beograd i bio sam sa gospodinom Cvetićem. Gospodin Cvetić me je pitao: »Molim Vas, gospodine Vidakoviću, kojoj partiji pripadate?« »Ja ne pripadam za sada ni jednoj i najradije bih bio, ako mogu, kad dođem u parlament da za prvo vreme budem neutralan, a onda bih se opredelio«. G. Cvetić će, kao džentlmen potvrditi moje reči. (Josip Cvetić: A šta sam ja kao džentlmen odgovorio na to?) Vi ste rekli: »Neće ići tako, vi ćete morati biti JNS. (Josip Cvetić: Nije tako!) A, gospodo, ovo što je g. predgovornik rekao, da sam ja bio član partije Jugoslovenske nacionalne stranke, ako je u stanju da pokaže moju pristupnicu, pred celom Narodnom skupštinom izjavljujem da ću položiti mandat.

Ali, gospodo, ja sam dobio pismene reči napisane, — ovo nije moj rukopis — što sam ja imao da prepisem: »... kao zamenik sa te liste u moju korist...«. Još je taj gospodin stavio reči »abdicirao«, kao neki potentat. — »... biti član kluba«. Ako se neko u moju korist odriče onda taj ima za mene i da radi, a ne protiv mene.

Međutim, gospodo, videni članovi iz partije Jugoslovenske nacionalne stranke radili su protiv moga mandata. ... (Dr. Srpko Vukanović: Koji su to?) Gospodin Pavao Matica! (Protesti na levisi) I zato imam potvrdu pretsednika verifikacionog odbora Đoke Markovića. Kada sam video da ni oni ne drže svoju reč, smatrao sam i smatram da ni ja nisam dužan da držim svoju obavezu. Toliko sam imao da kažem.

Претседник Стеван Ђирић: Реч има народни посланик г. Јосип Цветић ради личног објашњења.

Josip Cvetić: Gospodo narodni poslanici, niko možda ne bi više voleo nego lično ja, kao jedan od najboljih prijatelja pok. Ivana Juriše, da se njegov naslednik na teškom i mučno zaradenom zagrebačkom mandatu g. Vidaković pojavio ovde u drugoj funkciji, a ne zbog neodržanja časne reči.

Gospodo narodni poslanici, u ovakvim momentima greši se jer se ne pazi tačno na reči i ne iznose tačno događaji.

Gospodin Vidaković, čije će pismo ostati ovde u arhivi Narodne skupštine kao dokument iz jednog teškog vremena, u kome je formiran naš politički, i ako hoćete, građanski moral, izvoleo je da se na mene pozove i na moje džentlmenstvo, da ću mu ja posvedočiti. Ja to činim za volju istine.

Ja sam ga zamolio i apelovao na njegovo džentlmenstvo, on nije hteo da kaže šta sam mu ja odgovorio (Glasovi sa desnice: Naveo je, naveo je!) Nemojte, gospodo, govoriti pre no što ne znate šta ću kazati, jer ko ide pred rudu, udari ga ruda.

Ja sam u ono vreme kazao g. Milošu Vidakoviću, — Vi ćete meni dozvoliti, da ja kao dobar prijatelj pok. Juriše, koji sam bio i njegov zamenik na listi, ne bih mogao ni u kome slučaju dozvoliti, da na vruću političku stolicu Dr. Juriše, — koju je on zaradio počev od prvog javnog gesta, kad je imao dovoljno kurazi da održi časnu reč pred drugovima studentima, da ode na sred Zagreba i da lupi šakom u lice ondašnjeg aktivnog Podbana, da je taj čovek odonda pa kroz 30 godina držao svoju reč, — da na njegovu stolicu sedne onaj, koji će da ode u protivnu stranku i zastupa protivnu ideologiju od one, koju je zastupao Dr. Juriša.

Gospodo narodni poslanici, to je bio moj smisao obrazloženja, koji sam dao g. Milošu Vidakoviću. Ovo pismo i daljni razgovori g. Miloša Vidakovića ništa nemaju samnom posla, g. Vidaković je vodio prepisku sa Glavnim odborom Jugoslovenske nacionalne stranke u Beogradu.

Ja mogu reći g. Vidakoviću i to, ako nije bio siguran u sebe, jer čuvanje časne reči u našoj zemlji je jako potrebno pogotovo, da se izvršuje baš u ovome Domu, da g. Vidaković ako se nije smatrao ni posle ovoga pisma članom Jugoslovenske nacionalne stranke, da nije funkcionerima Jugoslovenske nacionalne stranke u Banovinskom odboru u Zagrebu trebao da pravi vizite, kao član te stranke. (Miloš Vidaković: Recite, kome sam pravio?) Još i to hoćete da vam kažem. G. Vidaković nije trebao da nam oduzima dragoceno vreme, koje smo proveli u našem Sekretarijatu, gde je svakog dana dolazio i nudio moralnu i materijalnu pomoć.

Ja još jedanput moram da kažem: Ja razumem da čovek dode u tešku situaciju kao političar: Ali, kad čovek ulazeći u politiku daje i ovakve izjave, koje njega kao građanina obavezuju, ja mislim, da onda imam pravo da ustvrdim, da politički čovek ima da ustupi u korist građanina. Ja smatram, da je g. Miloš Vidaković kao građanin kapitulirao pred JRZ. (Pljeskanje na levisi — Prigovori i žagor na desnici).

Претседник Стеван Ђирић: Реч има ради личног објашњења г. Милан Банић.

Милан Банић: Господо народни посланици, (Манфред Паштровић: Није споменут, ми смо толерантни!) Истина, директно именом нисам споменути од г. Иванчевића, али сам тако јасно обележен, да ту нема двојбе да се његове речи на мене, и само на мене односе. Само сам ја наиме, дао изјаву ради чега сам гласао на сенаторским изборима у Савској бановини за ЈРЗ, и само сам ја дао образложење у начелној буџетској дебати, да у овоме часу гласање за буџет не значи гласати поверење режиму ЈРЗ него гласати за буџет Краљевине Југославије.

Сасвим сам јасно обележен, и г. Иванчевић, кад је већ прстом указао на мене, требало је да каже и моје име, да не буде „толеранције” са ове стране!

Јесте, господо, на сенаторским изборима у Савској бановини биле су постављене две листе, листа ХСС и листа ЈРЗ. Нисам досада говорио о буџету Министарства унутрашњих послова и нисам ја онај, који је доказивао да тамо стварно, под фирмом ХСС, не ради једна партија, него да је то Народни хрватски покрет, који има чак своју милицију. Баш ви са ове стране (показујући на левицу) спомињали сте „Хрватску сељачку заштиту” и остале институције, које јасно показују да у оним крајевима постоји борба између ексклузивно-националне хрватске концепције, која тежи за афирмацијом посебне хрватске државности и југословенске концепције. И док тако ствари стоје, што сви ми са терена савске и приморске бановине — ако хоћемо да будемо лојални — знамо и признајемо, онда је ван дискусије да је у савској бановини, на недавним сенаторским изборима, требало да југословенски националисти гласају за листу југословенску, листу ЈРЗ, која није перфектна, која није стопроцентно југословенска, али ваљда је ипак ближа мени и сваком југословенском националисту него листа Хрватског народног покрета. (Пљескање на десници).

У осталом, ви знате — ми са овога терена знамо — какав је говор држао г. др. Мачек, својим људима у очи сенатских избора. У томе Мачековом говору јасно је било речено претседницима општина који су имали да гласају за његову листу: „Људи, нема споразума са Србима! Нас текар чека најтежа борба. У тој борби ми ћемо слободну Хрватску извојевати својим сопственим снагама”. Ово је било речено сасвим јасно и то би требало знати и господа из Југословенске националне странке.

Ако је тако, ја мислим да је мени била дужност као југословенском националисту тачно одређена, тим више што је један господин са ове стране, г. Паштровић, рекао: „За нас националисте, у овим крајевима не постоји апстиненција!” То је г. Паштровић рекао, позивајући се на петомажске изборе. За нас, господо, на ономе терену тамо, у истини, не постоји апстиненција. Ја не мислим дирати ни у чију част, али тамо стоје ствари, да су они југословенски националисти који нису гласали на сенатским изборима за листу ЈРЗ, у ствари помогли Хрватску сељачку странку, дотично Хрватски народни покрет. (Душан Иванчевић нешто оштро приговара). Ја господо, не мислим да улевам зетин у ватру. Господо, кад тамо нема апстиненције, требало је гласати. Рећи ћу и ово: Да су у Хрватској за листу ЈРЗ на сенатским изборима гласали и посланици Југословенске националне странке, и да је гласало и оних 35 претседника општина, за које се зна да нису гласали зато, што не одобравају Мачекову политику, — знате шта би се десило? Ми би Мачеку били отели још једно сенатско место (Један глас са левице: Па шта је с тим!) и тако би Мачек имао у место 5 сенатских места свега 4, а Југословенска радикална заједница у место два имала би три сенатска мандата. Господо, то би био један крупан аргуменат визави иностранства које не гледа на ситнице и на одредбе нашега изборног закона, него гледа само на коначне резултате. Иностранство би тада видело да постоји разлика 3:4 у погледу броја сенатских места. Овако ино-

странство види да је Мачек добио пет сенатских места а ЈРЗ само два! То је што се тиче мога гласања на сенатским изборима.

Што се пак тиче мога гласања у начелној дебати за буџет, и мог образложења да гласајући за буџет гласам за буџет Југославије. (Један глас са левице: А прошле године гласао си против Југославије). Господине, кад не бих био толико паметан да не могу да Вам одговорим на то што сте казали, не бих ни дошао на говорницу.

Претседник Стеван Ђирић: Господине говорниче, ваше време од пет минута је истекло па Вас молим, да завршите.

Милан Банић (наставља): Ово је крупна ствар; тиме је и моја част тангирана. Господо, немојте се ешофирати. Водите рачуна о достојанству овога Дома, али и о достојанству нас самих. Кад сам онако мотивисао у начелној дебати моје гласање за буџет следовао сам примеру кога ми је дала Југословенска национална странка која је, као што знате, 1935 године гласала за буџетске дванајестине. Тада су извесна господа из ЈНС чак и седела у влади г. др. Милана Стојадиновића.

Претседник Стеван Ђирић: Ви сте, господине, казали своју реч и ја Вас молим да завршите.

Милан Банић (наставља): Господо, ако се не варам — а можда се варам, све је могућно, — тада је бив. министар г. Светислав Поповић рекао: „Ми дајемо буџет држави, ми гласамо буџет Југославији”. Тим истим речима послужио сам се и ја овога пута.

Слободан сам код тога да упозорим све вас из ЈНС на то, да сте ви гласали буџет Влади др. Милана Стојадиновића у моменту, када је она отворено наговештавала борбу против петомажског режима, када је све нас националисте називала југофашистима, пофистима итд. када се отворено говорило: „Доста је Александровштине;” када је стварно било повода веровању да овај режим хоће да ликвидира и унитаризам и све трагове шестог јануара.

У ономе моменту Ви сте гласати за овај режим. А сада, када се овај режим приближио нашем гледишту, када ова Влада данас не руши ни петомажски ни 6-јануарски режим ни Александровску Југославију; мада ова Влада, која је већ за октобар или новембар 1935 године наговештавала да ће да пошаље ову Скупштину кући, и да распише изборе за нову Скупштину, хоће да ради с петомажском Скупштином све до под крај 1938 — у часу, када се овај режим нама и нашем гледишту приближава, ја сам сматрао да је потребно и логично да гласам за буџет не само Краљевине Југославије него чак и овога режима. Нисам гласао онда када сам веровао да је ЈРЗ антипод моме гледишту; али данас, када се тај режим неоспорно приближава гледишту и мојем и свих нас унитариста, када се враћа — да тако кажем — тамо где је био, у идеолошком погледу, г. Јевтић петомажских избора, данас, ја мислим, да је логично и природно, да гласате и ви за тај буџет, као ја.

Дакле, г. Лазаревићу, нисам гласао за буџет прошлих година, и разумљиво је што нисам гласао кад сам био обележен као непријатељ бр. 1 ове земље, као човек коме ваља ударати жиг пофисте и гањати га као звер. Разуме се, да нисам могао тада гласати за буџет, али данас кад сам зван да

дођем на браник Устава од 1931 године ја сматрам да је моја дужност да дођем! (Одобавање и пљескање у центруму и на десници).

Претседник Стеван Ђирић: Прелазимо на дискусију даље. Господо народни посланици, пошто је Министру грађевина г. Стошовићу умрла маги, па је тим смртним случајем спречен да учествује данас на претресу свог буџета, а пошто му је много стало да лично брани свој буџет и да лично учествује у претресу Министарства грађевина, то имам част ставити вам до знања, да ће после подне, после свршеног буџета Министарства унутрашњих послова, доћи на ред Министарство пољопривреде. Молим господу говорнику да се преко клубова јаве за реч да бих могао сачинити дефинитивну листу говорника за буџет Министарства пољопривреде. — Реч има народни посланик г. Јован Здравковић.

Јован Здравковић: До пре неколико дана, господо, ја сам мислио да је г. др. Корошец најнеосетљивији човек у Југославији а сигурно најнеосетљивији политичар. Међутим, пре неколико дана после изјаве г. Протића, ја сам видео да се г. др. Корошец тако много нервирао, да је дупао руком о клупу и да је изговорио неколико јако непарламентарних израза који се због ларме, можда, нису чули, али то је био доказ за мене да видим да се у извесним моментима, ипак и г. Корошец може да нервира. Размишљајући о томе због чега се он тако много нервирао кад је раније увек био хладан ма шта да му се каже, ма шта да му се пребаца, ја сам дошао до овог закључка: да он то није учинио због тога, што би му евентуално могло у данашњици сметати као политичару или као министру кад се чује, да је за време његовог министровања у садашњој Влади, погинуло у земљи више стотина људи, јер као што видимо њему то досад није ни сметало. Помислио сам да се он не боји можда Светог Петра кад буде отишао на онај свет, пошто је стар човек а Свети Петар је као што знамо, строг, па сам дошао до закључка да и због тога није; јер познате су његове везе и он сигурно може већ унапред осигурати улазницу за рај. Али, ако му се ипак деси малер да Свети Петар буде строг, јер Свети Петар није само католик, већ је пола католик а пола православни, он може да буде много строг и правичан и ако загледа своје дебеле књиге, које су дебље него оне пореског оделења, и нађе когто г. Корошца на овом свету, онда ипак може да му се деси малер да га одведе у пакав. Али, господо, позната је вештина г. др. Корошца, он ће се ипак некако нагодити са Светим Петром макар доцније и прећи из пакла у рај. Ако му и то не би успело он сигурно рачуна да је у близини муслимански рај, па ће код др. Спахе удецити да пређе код њега, јер је тамо можда чак и интересантније. (Гласови са левице: Сад је побегао!) Чуће он то! — Кад није господо, све то, онда сам дошао до закључка да се г. др. Корошец нервирао само зато што је помислио да може остати трага у овим белешкама за доцнију политичку историју Југославије и да би му јако незгодно било да буде једна глава нпр. оваква: „др. Антон Корошец, велики словеначки политичар, јако се истакао и прочуо још у бившој Аустроугарској монархији, а и у унутарњој политици Југославије играо је велику политичку улогу. Био

је вешт и сналазио се како у демократским тако и у диктаторским режимима, а нарочито се истакао у време од половине 1935 г. до рецимо половине 1938 г., јер је у то време проливено за време његовог министровања више крви него раније. И због тога, господо, мислим да се нервирао јер не жели да истина остане записана! Мене особито чуди да г. др. Корошец и ако је правио такве пертурбације јер је учествовао у диктатури па после у некаквој њиховој демократији, да има смелости макар да и пред овакву Скупштину изађе и да се хвали радом Министарства унутрашњих дела. Ја ћу, господо, изнети само два конкретна примера која и он не може да оспори, а најмање ви који ништа од свега тога не знате, да видите како је поступао као Министар унутрашњих дела. Све зло које је било за време министровања Веље Поповића, његовог претходника, он је задржао; господо. Кад је он тврдио да је његов претходник владао рђаво онда би најприродније било да бар то уклони чим је дошао за Министра. Од рђавих чиновника у Министарству унутрашњих дела најгори и најоезобзирнији био шеф кабинета Веље Поповића. Г. Корошец, кад је дошао, господо, не само да га није уклонио и дао под суд за недела која је учинио, него га је задржао и даље као шефа кабинета. Радио је с њим извесно време па га је за нове услуге и недела које је починио за време општинских избора унапредио и то за вршиоца дужности начелника Управног оделења, да би имао могућности да га око 20 марта на том положају утврди, и тиме своје другове прескочи. (Милан Лазаревић: Шта је радио?). Г. Лазаревићу, ја сам детаљно прошле године о њему говорио. (Милан Лазаревић: Ви говорите истину о том човеку, то је савестан чиновник!) Ја говорим о министру и његовом раду. Полако, то је бура у чаши воде што ви лармате.

Други случај који је ноторан биће познат и г. Лазаревићу, јер су донеле све новине у Југославији, то је овај... (Милан Лазаревић упада нешто у реч.) Ђутите једанпут, затворите та ваша уста. — Јесте случај једног начелника среског који је делао баш по инструкцијама овог шефа кабинета у Свилајци за време петوماјских избора и за недела која је онда починио, Касациони суд...

Други случај, то је случај начелника среског који је пресудом Касационог суда осуђен на два месеца затвора, и до данас је начелник срески јер Министар унутрашњих послова неће да га притвори да изврши ту пресуду и да га хапси. (Милан Лазаревић: А ти да добијеш паре!) Ја га нисам заступао, но је по тој ствари тужилац наш посланички друг господин Ђока Петковић. (Милан Лазаревић упада у реч).

Претседник Стеван Ђирић: Господо, немојте да упадате у реч господину Здравковићу, и молим да водите рачуна о времену. Имајте обзира према господину Министру који је болестан и, једва може да издржи напорне седнице.

Јован Здравковић (наставља): Кад видите, господо, само овај пример, да господин Министар једнога начелника среског који је осуђен задржава на положају иако зна да је он осуђен, онда можете мислити какав тај начелник срески има ауторитет тамо, и, према томе, можете мислити

какав је поступак господина Министра унутрашњих послова кад је тога човека поставио за начелника среског у Струмици код господина др. Аћимовића. И знате ли шта је тај човек урадио у Струмици, у томе најосетљивијем месту у нашој земљи? (Милан Лазаревић упада у реч).

Ви сте, г. Лазаревићу, правили синоћ велику ларму и нисте хтели да чујете шта је г. др. Аћимовић говорио, а ја бих желео да се то чује, да видите шта је у стању да уради тај начелник срески или по инструкцијама одозго, или по својој личној жељи да се тиме препоручи режиму или у жељи да одатле буде премештен. Ево, господе, шта је урадио на срамоту наше земље. Он је са тамошњим жандармеријским официром послао два типа који су добили оружје и муницију од жандармерије који су отишли и провоцирали председника једне општине, а изабран је као опозиционар, и још неколико невиних људи, представљајући се као одметници, позвали су овога председника ноћу у 12 сати и онда представили му се као одметници, који су се решили да дигну устанак у Струмичком срезу, и да бомбардују жандармеријске станице, да би се Струмички срез одвојио од наше земље и присајединио Бугарској. (Милан Лазаревић: Ти не знаш шта говориш!) Ја говорим о пословању господина Министра унутрашњих послова. Ја разумем добацивања, али оваква добацивања, то већ представља дивљу звер, а не човека кад овако ларма. То је очајно. Молим господина Председника да га умири.

Претседник Стеван Ђирић: Господине Лазаревићу, ја Вас још једанпут опомињем. Ја вам, господе, стављам питање поверења, или имам подршке на десној страни, или немам? (Пљескање у центруму и на десници и повици: Имате!) Ако имам, онда Вас молим да се умирите.

Јован Здравковић (наставља): Све ово, господе, што сам рекао овде утврђено је судском пресудом и то је све познато г. Министру унутрашњих послова, и свака част суду што је спасао државу од овакве једне бламаже коју је овај осуђени начелник срески, хтео да приреди тамо у Струмици, а г. Министар неће ту пресуду да изврши и да га уклони из државне службе. Ето вам, господе, два примера да видите како поступа г. Министар унутрашњих дела др. Корошец. Према томе можете видети како се поступа и у другим крајевима.

Господе моја, ни један режим у овој земљи не може да се утврди, па ма колико он злоупотребавао државну силу, ако нема моралне базе. А овај режим најмање има моралне базе. Несигурност се осећа на сваком кораку. Она се из дана у дан појачава. И све дотле док се не створи такво стање у земљи које ће да базира на моралу а не само на сили и на ванредним средствима, све дотле се не може усталити режим ове Владе, па не само овај режим него и ма који други, па ма како се он звао.

Али, господе, ја хоћу да вам скренем пажњу и да вам овде изнесем неколико поступака органа Министарства унутрашњих послова, који до сада нису овде споменути. Кад је, господе, после шестог јануара основан Државни Суд за заштиту државе, нама је правницима пало у очи, да је ту заведен један изузетан систем истраге. Ја сам се уздржао да код Министарства правде говорим о Држав-

ном суду за заштиту државе, јер се ту има мање да каже о суду него ли што има да се каже о истрази која претходи самом суђењу а коју, по правилу, врши полиција. Први процес у коме сам учествовао пред Судом за заштиту државе после шестог јануара, био је познати београдски комунистички процес. Допустите ми, господе, да вам о томе нешто овде кажем, јер већина од вас о томе слабо зна, и ако је то важна ствар нарочито за оне који имају децу, јер се свакоме може десити да, ако не он а оно његов син, падне у маказе полиције, као што се то десило многим недужним људима.

Господе, систем истраге по делима која се извиђају пред овим Државним судом за заштиту државе, више је него ужасан. По законима који су раније важили код нас у Краљевини Србији, а и по онима који су после ослобођења код нас уведени, ово што се сада ради, нешто је сасвим ново. Влада господина Петра Живковића, кад је већ завела један изузетан суд, макар да је тамо поставила велики број старијих судија, требала је истрагу да стави у најсигурније руке, да одреди довољан број судија, да они воде истрагу. Она, међутим, није то урадила него је урадила нешто друго. Она је истрагу по овим делима дала фактички, а не правно, у руке полицији. Законски, полицијски органи немају ни овде ништа већих права него ли по осталим делима. Они имају само права да изврше најкраће саслушање притвореника и да сачувају трагове кривичног дела. Ништа више ван тога полиција нема права да уради, него је дужна да спроведе предмет суду. Међутим, она је све задржала у своје руке. И шта се дешава? Многи и многи од притворених и оптужених, нису имали ни ту срећу да изађу живи пред Суд за заштиту државе. У овом првом процесу у коме сам ја учествовао, установљено је да је један учитељ, неки Брацановић, изведен из Управе града Београда и одведен у Маринкову Бару, по реферату да је тамо нађена нека архива, и тамо је убијен, како се рекло зато, што је покушао да побегне, и ако је био везан. (Један глас: кад је то било?) Ово је било за време владе господина Петра Живковића, кад је он био Министар унутрашњих послова. Ово вам кажем колико да будете задовољни и ви и они из ЈНС.

25 нас бранилаца пред Судом за заштиту државе тражили смо да се прибави протокол обдукције убијенога али нас је Суд одбио: нема протокола — изгубљен је, а тај човек је већ био убијен и сахрањен. Предлагали смо ексхумацију леша, да се изврши понован преглед, али нас је Суд и за то одбио.

То је један случај, једна врста злочина, који је почињен у тој истрази. Да вам не бих износио детаље, иако би било потребно да то чујете, спомињем још само да су једнога адвоката из Београда тукли и да су му изломали прст на ноzi.

Али оно што је направило на све нас, и браниоце и судије, најстрашнију слику и најстрашњији утисак то је ово. Један београдски лекар био је такође у тој групи одговарао и увек пред полицијом изјављивао да он није комуниста, већ да је демократа, чини ме се, самостални демократа, али је затечен као лекар, који је дошао да прегледа дете своје пријатељу, наишла је полиција и ухапсила и њега. И шта је урађено са њим? Када

је извршено његово саслушање пред Државним судом он је сео и обратио се претседнику суда и запитао га: Хоћете ли да дозволите да кажем шта су са мном радили у полицији? Онда је скинуо једну ципелу и чарапу и показао све прсте на ногама како су му забадали дрвца испод ноктију. Претседник суда се дигао, дошао да види, ужаснуо се и сав је пребледео. Онда је показао и другу ногу на којој су се виделе још теже последице, што је на све нас изазвало утисак више него ужасан. То је рађено у ономе времену за владе Петра Живковића.

Али, господо, од тада до данас тај систем се није променио. Систем истраге по делима која се суде у Суду за заштиту државе средњовекован је. Тамо ако нема других очигледних доказа увек се иде за признањем и да би се истерало признање од окривљеника, употребљавају се страховите муке какве су употребљаване само у Средњем веку познатим инквизицијама. И од онога лекара су изнудили признање па и од многих других, али пред судом се утврдило да је све то неистина и да је признање изнуђено. Лекар је некако добио сатисфакцију тиме што је пуштен и још неки су пуштени, али онај један је убијен.

На ово, господо, треба обратити пажњу целе земље, па треба да обратите пажњу и ви на десници и ако помажете Владу ЈРЗ, јер тај систем истраге одржао се све до данашњег дана.

Ја сам, господо, пре неколико дана учествовао у једном другом процесу тако званом Шумадском комунистичком процесу у коме су били окривљени људи из Крагујевца, Крушевца, Краљева и Чачка; један из Ниша и један из Сарајева. Ту је утврђено да је полиција у Крагујевцу, где су сви ови окривљени у овом процесу били притворени, својим поступцима натерала притворене на најгоре. Један младић из Јагодине једнога јутра нађен је у својој ћелији у Крагујевцу обешен. То је син једнога од најимућнијих људи у Јагодини и студент. И питамо се, господо, какве потребе има да се овако са нашом омладином поступа и чиме Влада и господин Корошец правдају да се и данас задржава овакав систем истраге? Напомињем, господо, да су и пријатељи др. Корошеца одговарали пред Судом за заштиту државе и ја сам и њих бранио. Ви не знате како су се пријатељи господина Корошца понашали, мада је њихова ствар била далеко блажија и није поступак био онакав, какав се данас примењује према окривљенима за време министровања господина Корошца.

Никаког оправдања нема ни за раније ни за ову Владу да овако мрцвари ове људе, макар они били и комунисти, јер је било и међу вама који су у млађим годинама били левичари па им ништа није сметало да постану најславнији грађани, као што ни господину Грби, како сам каже, није то сметало да је спавао са књигом Светозара Марковића под главом па га ипак видите овако крупног данас у Јерезу. (Смех и веселост.) Ово није потребно ни држави и ово треба да буде потстрек за све вас да захтевате да се према омладини не поступа овако и да је крајње време да Министар унутрашњих дела и цела Влада предузму мере да се овоме злу стане на пут. Јер када се буде писала историја режима од 6 јануара наопамо, свима вама је добро познато, да ће сви историчари прво загледати у архиву Суда за заштиту државе. Је-

дан наш пријатељ Југославије и пре европског рата и данас, он је пре неколико година написао један чланак у „Тајмсу“ где је критикујући режим у Југославији сумирао године робије које су докле биле изречене од Државног суда за заштиту државе са оним годинама робије, које су биле изречене над политичким људима и јавним радницима у Аустрији, па је констатовано: да је овај број у шестојануарском режиму превагнуо. Ондашња Влада много се на то љутила, али је то истина, а против истине можете се љутити колико год хоћете, али ће она увек наћи пута и начина да избије на површину и победи. И докле ова Влада, господо, задржава овај систем истраге у Суду за заштиту државе, нема права да се хвали ни пред вама да је учинила неки бољитак и побољшање, јер се никакво побољшање не осећа. Због таквога поступка хиљаде омладинаца труну на робији који по моме мишљењу нису криви, јер је потребно оставити све времену и побољшању прилика, а уколико се ово односи на раднике треба све учинити да се њихово економско и социјално стање побољша, а не ићи оним путем како ради господин Драгиша Цветковић да угушује радничке синдикате, ствара Југорас и натерује раднике да иду у Јерезу. Никада радници неће отићи у Јерезу, него желе своје радничке синдикате.

Господо, Влада тражи и повећање кредита за жандармерију. Ред је да о жандармерији проговорим неколико речи. Ми видимо да су наши жандарми добро обучени, добро снабдевени, прилично добро плаћени према нашим приликама, имамо их у довољном броју, а њихов се број ипак повећава. Но није то највеће зло; има једно друго зло: ви видите да се Министар унутрашњих дела брине о платама и снабдевању жандарма, али ти жандарми су неоговорни кад повреде закон. Ако се пожалите Министру унутрашњих послова, он ће вам рећи да жандарми одговарају само пред војним властима.

Крајње је време да се установи једном одговорност тих жандарма, јер данас грађани немају могућности да дођу до права, да туже жандарме за недела која почине. Господо, има једна једина могућност да жандарм одговара пред Грађанским судом, а то је само у оном случају када дело почини у заједници са грађанима. То је срећа у несрећи кад то некога задеси. Жандарми једино тако одговарају пред грађанским судовима, иначе они одговарају пред војним властима. А како војне власти извиђају? (Један глас са деснице: Оне су строжије!) Сад ћу да вам кажем како су строге. За време општинских избора у Дражњу, у Посавини, један жандармеријски наредник ушао је у зграду биралишта а други су жандарми ушли у двориште; иако је то законом забрањено, па иако стоји у записнику да их није нико звао, иако су чланови бирачког одбора изјавили да их нису звали, ти су жандарми у дворишту побили људе, а војне власти су их ослободиле. Знате како је, ту је ван домаћа контрола, њихово извиђање и суђење. Ја вам кажем да је највеће зло због тога што грађани немају могућности да туже жандарме и да жандарми излазе пред грађански суд. И кад држава сноси жртве да снабдева жандарме и да их добро плаћа, онда је, господо, дужност Владе да донесе закон по коме ће жандарми, кад почине недела према грађанима одговорати пред грађан-

ским судом, јер је ту једино могуће да се изврши контрола извиђања и суђења, а не код војних власти, где те контроле нема. То је потреба наша и целокупног народа, и према томе, господо, против тога не треба нико да се буни.

Господин Министар унутрашњих послова је признао, господо, да су се прилике у Хрватској нешто побољшале. Он није хтео да буде до краја лојалан па да призна да су се прилике у Хрватској побољшале због тога што је дошао један споразум, који је несумњиво деловао на психозу незадовољства у Хрватској, јер је створио код тамошњег народа једну наду да ће ускоро после потписа споразума доћи до нових односа и да ће се прилике у нашој земљи средити. Ја, господо, разумем да има и међу вама са деснице а највише у националној партији људи, који су против споразума. Али се очекивало да они ипак тај споразум третирају лојално. Међутим, они као противници, говорили су и о федерацији у вези са споразумом, говорили су и о три народа у вези са споразумом, говорили су и о три државе у вези са споразумом. Свега тога, међутим, у споразуму нема. (Др. Часлав Никитовић: У томе и јесте опасност!)

Претседник Стеван Ђирић: Молим вас, господо, да не упадате г. говорнику, а г. говорника молим да заврши, јер му је време истекло!

Јован Здравковић (наставља): Господо, када сам утврдио да тога у споразуму нема, онда, господо, споразум треба третирати такав какав је и не треба ништа додавати чега у споразуму нема. Ја сматрам да кад противници додају, они додају оно што не желе да буде или додају оно чега се боје. Споразум треба узети текстуелно, а у њему се говори о држави Југославији, о државним границама и о народу у Југославији. (Др. Часлав Никитовић: О народима!) Господо, кад се помињу Срби, Хрвати и Словенци као три народа, немојте заборавити, ја ћу да вас потсетим на другу чињеницу коју не можете да оспорите, како се звала наша држава пре 6 јануара 1929 године? Држава Срба, Хрвата и Словенаца. Шта то значи? То значи Срба, Хрвата и Словенаца. У томе Уставу су већ призната три народа. Да је овај израз обележавао племена као Чехословачка, Српско-Хрватска-Словеначка држава. (Један глас са деснице: То је дугачко!) Није важно што је дугачко, него шта је истина!

И због тога, господо, ја мислим да чините неправду не само др. Мачеку и Хрватима, него чините неправду држави као целини што то питање третирасте онако, како оно није у ствари, и покушавате, изврћући неки свесно а неки несвесно чињенице, заводите јавно мњење. Знајте да тиме чините врло рђаву услугу, јер је наш заједнички интерес, да се што пре оствари прави споразум међу нама, и да се то наше унутрашње питање среди. Јер, господо не треба заборавити да је мала Србија била јака само зато, што је била једнодушна. Велика Југославија биће слабија, ако не буде једнодушна као што је била мала Србија.

Господин Министар унутрашњих послова на примедбу једнога од предговорника о цензури, бранио се, да са цензуром нема никакве везе. Узмимо да је то тако, да г. Министар унутрашњих дела са цензуром нема никакве везе, мада ја мислим да му нико ни са десне стране то неће ве-

ровати, јер се зна да врло често полицијски органи скупљају новине по Београду, а они свакако стоје под Министарством унутрашњих дела. Али, господо, и да непосредно он нема везе, он има посредно везе, као члан Владе др. Милана Стојадновића. Па, господо моја, ја сам овде у начелној дебати рекао, да онај поступак Владе, чији је један од главних стубова г. др. Корошец, Министар унутрашњих послова, што је приморала листове да објаве споразум, али са оним званичним коментаром, да је то, господо мародерство. Господин Министар унутрашњих послова није нашао за потребно да ми на то одговори: јесте или не. Јер после тога из дана у дан у „Самоуправи“ и у владиним листовима читају се напади на споразум и његове творце а нигде, ни у једном листу, нисте могли прочитати објашњење творца споразума. То је, господо, толико ружно, то је толико гадно, да ја то називам....

Претседник Стеван Ђирић: Господине посланиче, Ваше је време истекло и молим Вас да завршите и да не употребљавате такве изразе.

Јован Здравковић (наставља): Прекидан сам од господе са деснице.

Претседник Стеван Ђирић: Ваше је време и са прекидима дуже и опомињем Вас да завршите и да не употребљавате непарламентарне изразе.

Јован Здравковић (наставља): За доказ, како та цензура поступа, ја ћу да вам наведем два примера. Сећате се, да је у децембру месецу забрањен лист „Политика“. Кад сам се распитао зашто, чуо сам да је једном забрањена због тога, што није пут Претседника владе у Италију истакла на виднијем месту. Ја тада нисам био у Београду него у Струмици. И видео сам, господо, какво је узбуђење изазвало чак на крајњем Југу на тремећи, што нема листа „Политика“. После дан два поново је забрањена „Политика“. Због чега? Због тога, што је сувише истакла пут Претседника владе у Рим, т.ј. што је масним словима ставила, да је Претседник владе посетио Светог Оца Папу. Е па, господо, кад овако поступате, ја вам проричем да немате моралну базу да се не можете утврдити у народу. А без моралне базе никаква влада, била диктаторска или полудиктаторска или лажне демократије не може се утврдити у народу, ма колико злоупотребљавала државна средства и државну оружану снагу као и полицијски апарат. Због тога ћу гласати против овога буџета. (Пљескање на левици).

Претседник Стеван Ђирић: Реч има народни посланик г. Албин Коман.

Albin Koman: Gospodo narodni poslanici, budžet Ministarstva unutrašnjih poslova daje nam priliku da se osvrnemo na čitavu unutrašnju politiku koju je sprovođila Kraljevska vlada u prošloj budžetskoj godini.

Naše pravo, pa i naša dužnost kao narodnih poslanika je, da ocenimo rad Kraljevske vlade i da prikažemo šta je bilo dobro a šta rđavo.

U prvom redu treba podvući da nije Vlada dala ni do danas političke zakone i da nije ispunila svoje obećanje.

Gospodo narodni poslanici, za onaj deo građana Kraljevine Jugoslavije koji stoji izvan krugova Jereze, sloboda ne postoji. I to ni sloboda zbora i dogovora pa ni sloboda štampe.

Opoziciji se uskraćuju sva ustavna i zakonita prava. Zabranjuju i raspuštaju se politički zborovi, ugušuje se na njima reč te progoni svaki koji hoće istinski da prikaže sadašnje privredno i političko stanje u državi.

Gospodo, mi nemamo slobodne štampe. Sva štampa je dirigovana kao u fašističkim državama, ali mi smo protiv fašizma, mi smo za demokratiju. Pa ipak, gospodo, kad sadašnji režim sprovodi fašizam i diriguje štampu iz jednog centra, onda barem ovde treba da bude reda i bar fašističke zakonitosti.

Ali, gospodo narodni poslanici, mi možemo da vidimo u tom pogledu potpunu anarhiju. Mi vidimo da ne važi ono što predviđa zakon, pa ni ono što određuje Centralni presbiro.

O tome kako ima da piše opoziciona štampa naređuje u Ljubljani na jednoj strani državni tužilac, na drugoj uprava policije, na trećoj Kraljevska banska uprava i na četvrtoj Sekretarijat SLS, odnosno sada privremene Jereze. Ovakvo vidimo da tek u poslednjem redu ima reč redaktor opozicione štampe.

Poličijski agenti, protivno zakonu, posećuju obične sednice uprava, organizacija JNS i organizacije omladine JNS. Na tim sednicama poličijski komesar meša se u rasprave i provocira sukobe. Na kraju raspušta ovakve sednice te kazni zatvorom i novčanom kaznom funkcionere političkih organizacija.

Gospodo narodni poslanici, desio se slučaj da je došao na sednicu uprave omladine JNS jedan poličijski komesar te tamo izazvao sukob, na kraju pozvao poličijske stražare i razjurio sednicu. Svi učesnici — funkcioneri uprave bili su kažnjeni visokom novčanom kaznom i zatvorom. A ne samo to, gospodo, poličijski komesar g. Polak iz Ljubljane posećuje i skupštine sokolskih društava i ove najčistije nacionalne organizacije ometa u radu i raspušta ih.

Tako je došao taj gospodin na godišnju skupštinu Sokola — tabor u Ljubljani te jednostavno razjurio godišnju skupštinu.

Gospodo narodni poslanici, ja bih mogao da redam čitav dan nedela poličijskih organa g. dr. Korošca pa ne bih mogao nabrojati sve ono što se u Slovenačkoj dešava.

Kakva sloboda postoji u Slovenačkoj videli su prošle godine braća Srbičanci kada smo imali sreću da nas je posetio predsednik JNS g. Petar Živković, a nedavno i g. g. Krsta Miletić, Miša Trifunović, Laza Marković i drugovi, kojima je, kada su hteli da održe politički sastanak, rasturila ga Korošćeva policija i njih same gonila po Ljubljani i po ljubljanskoj okolini kao opasne tuđince.

Gospodo narodni poslanici, šta je sve zabranjeno od strane Korošćeve policije objavljevati i štampati, neka vam bude dovoljno ako vam navedem jedan primer.

Kada je Ministar ove Vlade i u ime ove Vlade sa ove tribine branio Soko protiv napada jednog narodnog poslanika koji stoji blizu Jereze, tu odbranu Ministra za fizičko vaspitanje naroda Korošćeva policija je zabranila da se otštampa u Ljubljani.

Poličijski organi Ministra g. Korošca ne raspuštaju samo skupštine, sastanke i sednice nego i sama društva. Tako je poznati Ban gospodin dr. Marko Natlačen, poznat po svome kandelabarskom govoru iz četrnaeste godine, raspustio Narodnu odbranu, jugoslovensko napredno akademsko društvo »Jadran« te više društava seljačke omladine.

Gospodo narodni poslanici, Narodna odbrana organizovala je lanjske godine, prilikom otkrivanja spomen ploče Blaženopočivšem Viteškom Kralju Aleksandru Ujedinitelju, na narodnim školama u Ljubljani na Grabnu i Črni Vasi kao i u Domžalama velike patriotske manifestacije. Ove je ploče finansirala i sama Narodna odbrana.

Izgleda, gospodo, da je baš ovaj patriotski rad Narodne odbrane bio povod, da su pretstavnici klerofašizma u Slovenačkoj razjurili ovu nacionalnu Narodnu odbranu.

Pre toga je Ban gospodin dr. Marko Natlačen zabranio izlaženje glasila Narodne odbrane, a to je »Pohod«. »Pohod« je bio isključivo patriotsko glasilo i nije se uopšte bavilo partijskom politikom. Nema sumnje, da je bio baš taj patriotski rad i razlog za obustavljanje toga lista.

Studentsko društvo »Jadran« bilo je prvo jugoslovensko društvo na ljubljanskom univerzitetu u kojem su bili članovi slovenački, srpski i hrvatski studenti. Društvo je širilo i utvrđivalo jugoslovensku misao među svojim članovima pa i u narodu te svake godine priredivalo patriotske manifestacije pod samim pokroviteljstvom Nj. Vel. Kralja.

A ove godine kad se je vršilo ovo slavlje pod pokroviteljstvom Nj. Vel. Kralja Petra II. gospodin Ban dr. Marko Natlačen raspustio je društvo »Jadran«. Organi Ministra gospodina dr. Korošca tom prilikom konfiskovali su i adresu Nj. Vel. Kralja Petra II, koje je društvo spremilo da ju pošalje svom visokom zaštitniku i protektoru.

Ni jedan čovek u ovoj zemlji, pa ni samo vodstvo Jereze ne sumnja u to da ima sadašnja Vlada i režim Jereze najmanje dva politička plana te dva ili još više političkih ciljeva.

Gospodin Pretsednik Kraljevske vlade, te pojedini Ministri, a naročito Ministar g. Kujundžić, koji je nedavno razvio svoj politički program u Banjoj Luci, izjasnili su se za jugoslovensku politiku te za unitarističko uređenje države: jedan narod, jedan Kralj i jedna država.

Gospodo narodni poslanici, mi vidimo, da slovenački deo Jereze ili bolje klerikalna stranka u svim svojim novinama žestoko napada jugoslovenstvo i unitarizam.

Unitarizam identifikuju oni s centralizmom, koji je demon jugoslovenske politike. Jugoslovensku misao proglašuje za bolnu i perversnu, te sve pristalice jugoslovenske ideje nazivaju izdajicama slovenačkog naroda i izkorenjenicima.

A baš oni, koji nama ovo prebacuju bili su za vreme svetskog rata najgori pomoćnici onih, koji su terali jugoslovenske nacionaliste pred puške austrijske soldateske.

Dobacuje se nama, da je ovo stara pesma. Jeste, gospodo, to ieste stara pesma, stara pesma koja nikada neće biti zaboravljena. Mi smo ovim hrišćanski oprostili, ali ovo zaboraviti nećemo nikada i ne možemo, jer se ono ne sme zaboraviti, jerbo ovi ljudi se nisu ništa izmenili, pa treba zbog toga svaki čas da narod podsećamo na ovaj njihov izdajnički posao.

Toj unitarističkoj i jugoslovenskoj ideji oni postavljaju nasuprot poznate punktacije, te ideju triju naroda sa suverenim pravima. Kao interesantno, da navedem slučaj, da je bilo prošle godine u banovinskom veću u Ljubljani izraženo izričito priznanje banu g. dr. Marku Natlačenu kao autoru poznatih punktacija.

Izgleda da je Ministar policije g. dr. Korošec, da utvrdi svoje separatističke redove, momentano pristao na najkrutiji centralizam. Ustanovljavaju se cesni, šumski i drugi centralni fondovi u koje srazmerno najviše plaća Slovenačka i najmanje od toga dobija. Polovina našeg seljačkog imanja centralizovano je u PAB zbog centralističke uredbе o likvidaciji zemljoradničkih dugova. Seljaci danas više nisu sopstvenici svoje zemlje, nego su postali najamnici Privilegovane agrarne banke. Osim toga, gospodo, jednom velikom delu tih seljačkih dužnika preti opasnost, da će njima biti prodato čitavo imanje, čitav posed, jer ne mogu da ispune svoje obaveze i traženja Privilegovane agrarne banke. Banka je već počela da prodaje pojedincima imanja i od seljaka stvara najsiromašnijeg proletera.

Šta to znači, gospodo? Treba da svi znamo, da je takvo stanje najopasnije po pravni poredak i sigurnost u svakoj pa i u našoj državi. Da li ovaj postupak ima kakve koristi za državu, da li je ovo u interesu mirnog i uzajamnog života kojega tako trebamo među nama, to neka vode brigu oni koji su taj centralizam sproveli. Takav centralizam još nikada nije vladao kao danas pod g. dr. Korošcem, a za isti taj centralizam krivi su jedino jugoslovenski nacionalisti, kako tvrde klerikalne novine.

U zamenu za taj privredni centralizam, dobio je kako izgleda g. dr. Korošec apsolutno pravo u personalnoj politici. Zato, da raspušta i razbija nacionalne redove, odrekao se g. dr. Korošec, kako izgleda, da sanira slovenačko zadrugarstvo iz državnih sretstava, kako se je to radilo u svima sličnim slučajevima.

Sada će snositi sve gubitke klerikalnog falitnog gazdinstva u klerikalnim bankama sama Dravska banovina. Šesdeset i tri miliona dinara dodelio je ban g. dr. Natlačen jedino klerikalnoj zadružnoj zvezi. A teret će snositi do sedamdeset od sto napredni narod u Slovenačkoj.

Zato, da može raspuštati nacionalne organizacije i premeštati i goniti nacionalne državne činovnike, odrekao se, tako izgleda, g. dr. Korošec gradnje željeznice Kočevje—Sušak, ceste Ljubljana—Sušak, regulacije Save od Medvoda do Litije, gradnje državne bolnice i univerziteta te drugih velikih gradnji koje treba da se grade iz državnih sretstava. G. dr. Korošec nije imao vremena da vodi brigu za ove važne radove, pošto je imao suviše posla s progonom slovenačkih nacionalista.

Umesto da čini ovaj štetan posao po narod i državu, on bi mogao da se založi zato da bude primljen u Vladi nacrt invalidskog zakona, koji leži već spremljen u fijoci Ministra g. Cvetkovića. Jer, gospodo, vreme je da se invalidsko pitanje reši pravedno i da se krivice poprave koje su bile učinjene ratnim žrtvama na sramotu sviju nas. Mnogo bolje bi bilo da se g. dr. Korošec kao sveštenik zauzme za ova socijalna pitanja pa da se i državnim nameštenicima i penzionerima vrate oduzete prinadležnosti.

Gospodo narodni poslanici, da navedem jedan slučaj šta se sve dešava pod Koroščevim policijskim režimom u Ljubljani. Na velikom manifestacionom zboru omladine JNS bila je izneta ona jugoslovenska zastava, koju su pocepali za vreme dolaska g. Petra Živkovića u Ljubljani.

Pretsednik omladinske organizacije JNS g. inženjer Rus bio je zbog toga iznošenja te zastave kažnjavao sa 5.000 dinara novčane kazne iz razloga

što ta državna zastava nije bila pocepana, kako je to tvrdio komunike Banske uprave. Ali, gospodo, ima hiljade svedoka koji su videli kako je nahuškana masa cepala tu istu zastavu.

Gospodo, treba ovom prilikom reći jednu ozbiljnu reč o Banskoj upravi u Ljubljani. To nije više... državni organ, koji treba da objektivno rešava sve administrativne poslove, radi po zakonu i propisima, nego je jedna sasvim obična ekspozitura klerikalizma gde ne važi ni zakon ni propisi ni interes naroda, nego je merodavan jedino interes jedne šake ljudi klerikalnih interesenata.

Na banskoj upravi stvarno se nalazi ekspozitura klerikalne partije i svi poslovi rešavaju se po njegovim uputstvima.

Da napomenem samo slučaj socijalnog fonda koji iznosi više milijona dinara i koji bi trebalo da služi za potpomaganje besposličara, predat je jednostavno sveštenicima u karitativnom savezu, kojega po miloj i po partijskim uputstvima upotrebljava.

Gospodo narodni poslanici, već lanjske godine napomenuo sam u vezi s isticanjem plemenskih zastava, da treba da se ova stvar uredi zakonom. Ako je imao gospodin dr. Korošec kuraž da metne svoj potpis na zakon kojim su se ukinule plemenske zastave, neka imasada toliko poštovanja od tih naših svetinja da donese nov zakonski predlog, kojim će se regulisati pitanje plemenskih zastava.

Ministar unutrašnjih dela gospodin dr. Korošec prekomasirao je u poslednje vreme još nekoje opštine u Dravskoj banovini tako među ostalima i Ig, Laško, Slovenjgradec, Kamnik i druge. Sve ove prekomasacije izvedene su jedino iz partijskih razloga. U Laškom čitav opštinski odbor izjasnio se protiv prekomasacije ali pošto je prekomasaciju tražio partijski klerikalni odbor ista je bila i izvedena.

Opština Ig bila je prekomasirana jedino zbog toga jer je to tražio jedan kapelan. Ali protiv komasacije izjasnila se cela opština. I Ban je obećao jednoj deputaciji, da se prekomasacija neće izvršiti ali nije držao reč. Protiv volje svih opštinaru prekomasacija je izvedena.

Gospodo narodni poslanici, tako radi kod nas klerikalizam po uputstvima gospodina dr. Korošca. Iznoseći ove slučajeve ja sam hteo da prikazem naopaki i štetan rad gospodina dr. Korošca, štetan po narod i državu, koji pa nije jedinstven po čitavoj državi nego se menja prema interesima pojedinih ortaka u sadašnjoj Vladi odnosno u stranci Jereze.

Dakle, iz toga jasno proizlazi, da Jereza nije jedinstvena stranka, nije homogeno stranka nego je koalicija s najmanje tri programa. A kako je ta Vlada g. Milana Stojadinovića izjavila, da će voditi jedinstvenu politiku, i kako je time izneverila datu deklaraciju i svoj program nema više prava, da postoji. Gospodo narodni poslanici, izjavljujem da nemam poverenja u ministra policije g. dr. Korošca, te bih želeo da što pre uzjaše beloga konja, te odjaše sa ovog položaja i ode u manastir da se moli Bogu za svoju dušu. (Odobranje i pljeskanje na levice). Glasću protiv.

Претседник Стеван Ђурић: Реч има ради личног објашњења г. др. Светислав Поповић.

Dr. Svetislav Popović: Gospodo narodni poslanici, u našem javnom životu, pa nažalost i u Narodnom Pretstavništvu zaveden je rdav običaj, da

politički ljudi u momentu, kad treba da ponesu odgovornost za svoje čine, i kad svoje radnje treba da pravdaju svojim uverenjem — pravim ili krivim, svakako dobronamernim — nastoje da svoju odgovornost prevale na druge.

Maločas je jedan od naših poslaničkih drugova našao za potrebno, da optuži mene i partiju, kojoj imam čast pripadati, da opravda što je izvršio jednu radnju, koja je po nahodenju i mome i partije, kojoj imam čast pripadati — a ja mislim po nahodenju celokupnog javnog mnjenja, i cele Narodne skupštine, — nevaljana. Doduše, narodni poslanik Banić, kad se pozvao na to, da je sledovao mome primeru ili savetu i; da »spasava Jugoslaviju«, kad glasa za budžet ili za jednu partijsku listu prigodom izbora senatora, bio je jako oprezan. Kaže: »Ako se ne varam, a možda se i varam — sve je moguće — veli g. Banić — baš bivši Ministar Svetislav Popović rekao« i sad citira reči — »Mi dajemo budžet državi i glasamo budžet Jugoslaviji«.

Ja izjavljujem, gospodo narodni poslanici, odlučno i kategorički da se g. Banić vara, i da ja nisam rekao reči, koje on navodi, i da bili imao pravo od jednog lojalnog druga, posle moje izjave, očekivati, da sa ovoga mesta izjavi, da se je prevario. (Odobranje na levisi).

Ali, gospodo poslanici, ja ću opreze radi dodati nekoliko reči. Stoji fakt, da sam ja sa mojim drugovima — mislim da je to bilo jula meseca 1935 godine, kad se u Narodnoj skupštini raspravljao zakonski predlog o dvanaestina, — u načelnom glasanju glasao za dvanaestina, a u konačnom glasanju uestegao se uopšte od davanja glasa. To sam, gospodo poslanici, učinio u jednom momentu, neposredno kada je pred nama dana deklaracija Kraljevske vlade, sa kojom sam imao puno razloga da budem zadovoljan.

Ja nikada nisam ulazio u pitanje, kako je došlo do Vlade g. Dr. Milana Stojadinovića, i nikada nisam imao razloga, da ne želim Vladi punog uspeha u onome, što je obeleženo deklaracijom. Ja se ne ustručavam da kažem, da bih punom energijom i pomogao tu Vladu, i ranije i sada kad bih imao uverenje, da ona sprovodi onu politiku, na koju je obavezna svojom deklaracijom. (Pljeskanje na levisi). Tada u onome momentu, na mesec dana po obrazovanju one Vlade, ja sam imao dužnost, da sačekam, da vidim tu Vladu na poslu.

Na žalost Kraljevska vlada se udaljila od one politike koju je obeležila svojom deklaracijom, i u kasnijim budžetskim diskusijama nije došla kao vanpartijska vlada već je došla sa svojim partiskim poslom koga je metnula ispred svih drugih poslova, kao najvažniji državni posao. Ona je osnovala jednu političku stranku za koju je monopolisala svu državnu vlast, što je najteže, ona je monopolisala i celokupno javno mnjenje i javnu savest zemlje (Pljeskanje na levisi) . . . u korist jednoga partijskoga režima. (Vladimir Kazimirović: A šta je radila Jugoslovenska nacionalna stranka?) Gospodo, moje vreme je kratko. Ne znam; ali meni se čini da sam imao sreću kao član izborne vlade primiti Vas u svome kabinetu, g. Kazimiroviću, i tada nisam čuo ni jedne reči od Vas protivu Jugoslovenske nacionalne stranke. (Vladimir Kazimirović: Onda nije bila na vladi JNS!) Vi sa svojim kritikama dolazite sada da popravljate one greške koje je po Vašem nahodenju učinila Jugoslovenska nacionalna stranka.

Kasno je, gospodo, danas govoriti o greškama Jugoslovenske nacionalne stranke (Dragomir Stojadinović: Ranije se nije moglo govoriti) Nemojte, g. Stojadinoviću, Vi znate da je i Vaš brat skupa samnom bio član vlade u kojoj se moglo govoriti o tim greškama, ali tada nismo o tom govorili ni ja ni on. (Pljeskanje na levisi).

Gospodo, ako je naš poslanički drug g. Banić ņteo da poslušati mene onda je trebao da me poslušati onda a ne nekoliko godina kasnije, pa da me poslušati ne samo odnosno državnog budžeta nego i odnosno senatskih izbora, tvrdeći da je i tu njegovo glasanje državna potreba. Ja ne vidim u čemu bi bila državna potreba da g. Banić glasa za ovu ili onu partijsku listu na senatskim izborima. Ne vidim razlog zašto bi on glasao za jednu listu sa kojom se on inače ne slaže. Ja ne vidim nikakvu potrebu da cela Narodna skupština jednodušno votira budžet jednoj Vladi sa čijim se radom ona ne slaže. Ja verujem da vi, gospodo, od većine to i ne tražite i ne identifikujete patriotizam i glasanje za budžet, a g. Banić to traži i ja odgovaram g. Baniću: Ja nikada nisam bio nepatriota i imam pravo da tražim da mi to verujete, bez obzira na to da li ću glasati za budžet ili ne.

Gospodo narodni poslanici, kad bi stvarno postojala državna potreba da i mi sa levice glasamo ovaj državni budžet ovoj Vladi kao državnu potrebu, mi bismo ga i glasali, ali takva potreba ne postoji, jer će ovaj budžet Vladi biti izglasan i bez opozicionih poslanika. Prema tome, gospodo narodni poslanici, potreba ne postoji ni da ja glasam za predloženi budžet a ni g. Banić, bar ne postoji državna potreba. Ako bi postojala državna potreba, onda bi trebalo da to neko od strane odgovorne Vlade to izjavi. To bi već izjavili oni koji nose odgovornost, izjavila bi to odgovorna vlada. Međutim, mi nismo čuli ni od Predsednika vlade niti od koga drugoga predstavnika Vlade, da je državna potreba da g. Milan Banić glasa za budžet i listu JRZ.

Gospodo, ne samo da nije državna potreba, nego, dozvolite moje nemerodavno mišljenje, da to čak nije potreba i Jugoslovenske radikalne zajednice. Mnogo uvaženi g. Ružić, Ban Savske banovine i mnogo uvaženi g. dr. Ružić, gradski načelnik Sušački, o toj potrebi, da budu zajedno sa g. Banićem, drugojače misle, nego g. Banić. (Živo odobranje na levisi).

I ako trebaju kome govori, na račun jednoga od starih naših drugova, koji nije dao ničim povoda tome, da savladava otpor onih čestitih Ružića, koji se protiv saradnji sa g. Banićem i otpor G. Ministra unutrašnjih poslova, — to su stvari g. Banića u koje ja stvari ne ulazim. (Odobranje na levisi i usklici: Tako je!)

Kako je naravna stvar, da nema državne potrebe da g. Banić ili ja »glasamo državi budžet«, to ćete razumeti da ću ja glasati o budžetu, gospodo, prema mome građanskom ubedenju i glasaću za budžet ili protiv budžeta po tome koliko između mene i Kraljevske vlade, koja danas stoji na upravi zemlje, postoji jednako političko gledanje, ili ne postoji. Niko ne može u tom glasanju tražiti dokaz postojanja ili nedostatka patriotizma. A mislim, da je taj slučaj i sa gospodinom Banićem. Ako se gospodin Banić slaže sa političkim radom današnje Vlade, on će glasati za budžet, bez obzira na to kako sam ja glasao, pod sasvim drugim okolnostima. (Živo i dugotrajno odobranje na levisi).

Претседник Стеван Ђирић: Реч има у име групе Југословенског радикалног клуба народни посланик господин Михаило Ђуровић.

Михаило Ђуровић: Господо народни посланици, јуче је у току буџетске дебате било овде говора о томе, да ли је у своје време господин Драгиша Цветковић, данашњи Министар социјалне политике и народног здравља, био овлашћен или не, било од стране Главног одбора Народне радикалне странке, било од стране њенога шефа господина Аце Станојевића, да води ма какве официјалне преговоре са господином Богољубом Јевтићем.

Могу вам изјавити, господо, да је наш Клуб пре неколико минута добио један телеграм од господина Аце Станојевића, односно да је телеграм добио претседник нашег Клуба господин Мирко Комненовић од господина Аце Станојевића, у коме господин Аца Станојевић каже, ни мање ни више, него да то није тачно да је господин Драгиша Цветковић био икада овлашћен од Главног одбора Народне радикалне странке, или од њега, као претседника тога одбора, да води ма какве преговоре са господином Богољубом Јевтићем. (Живо одобравање на левици.)

А сад, молим вас, дозволите ми да пређем на оно што је на дневном реду. (*Александар Дачић:* Где ти је телеграм? — *Владимир Казимировић:* То је написао Миша Трифуновић!) Ту је телеграм. Наиме, телеграм је упућен господину Мирку Комненовићу, али ја јамчим да је тачан. (Гласови на десници: Ко је водио преговоре?) Сам господин Аца Станојевић. Имам ја ту документа. Знам како су ствари текле.

Господо народни посланици, у политичком делу свога експозеа господин др. Корошец нам је приказао стање наше унутрашње политике. Господин Министар унутрашњих послова тврдио је изрично да то стање није најидеалније, али тек — није лоше. И изјављујући нам то, господин Министар унутрашњих послова био је ведар, миран и спокојан. Његове очи су сијале задовољством, па нам је чак и стихове цитирао.

Један мој посланички друг, који је такође нешто песнички расположен, рекао ми је после тог експозеа, да је згранут плацидношћу и мирноћом господина др. Корошца. Тај наш друг је поредио господина Корошца са Достојевским великим инквизитором, некаквим инквизитором, коме је ставио некакве бројанице у руке.

Ја сам после размишљао о тој визији и о тим бројаницама, па ми се учинило, да би зрна тих бројаница могла бити н. пр. Белведере, па затим Пећ, па Крагујевац и даље редом, Ваљево, Младеновац, Саборна црква у Београду, Универзитет у Београду и Загребу, Син, Нови Градец код Вировитице, Бјелбина и Сарајево, Омарска, Керестинац итд. итд.

У тој географско-политичкој бројаници има, господо, заиста невероватних знаца, али свако, ипак, обележава по један сукоб. Негде је народ журишао на министре, а негде је било обрнуто: пуцала је грбача народа. А за све то г. др. Корошец има само једну реч: он вели стање није најидеалније.

Ја ћу се овде позабавити експозеом г. Министра унутрашњих послова. У том експозеу г. др. Корошец је извесне ствари отворено споменуо и јасно нагласио, преко других ствари је само склиз-

нуо, а најважније ствари у нашој унутрашњој политици г. др. Корошец је намерно прелуцао.

Г. др. Корошец је, на пр., јасно изложио ситуацију у Хрватској. Наравно, са тачке гледишта фотеље коју г. др. Корошец заузима и у оној светлости која конвенира интересима оне политике коју он у овој земљи води последње три године.

Г. Корошец је рекао, да тамо, у Хрватској, има легалних и илегалних ствари и појава, и таквих које су легалне и илегалне истовремено. Ово последње је некаква трула формула, вероватно по оној теорији либералног применљивања закона, по теорији коју Влада мора да измисли увек кад њена настојања дођу у опреку са реалношћу.

Илегална је и истовремено легална, по г. Корошцу, Хрватска сељачка странка. Он вели: „Да не би могла постојати“, али признаје „да постоји као групација“. Ово је један апсурд, апсурд за једнога Министра унутрашњих послова и тај апсурд нећу даље анализирати. Из такве поставке можемо ипак да извучемо један закључак: да је политичка стварност у нашој земљи у опрци са постојећим законима и да је политичка стварност јача од тих закона, којима г. др. Корошец влада. Јер, Хрватска сељачка странка, као и Народна радикална странка, као и Демократска странка, као и Земљорадничка странка, и као све друге народне странке, јесте наша политичка стварност. Оне су начин политичког живота нашег народа, и, раније или доцније, хтео то или не г. Корошец, закони се у овој земљи морају саобразити стварним потребама земље и народа.

Г. др. Корошец се даље отворено изјаснио за демократију. Изјављујући да је за демократију, г. др. Корошец нам се отворено наругао у лице. Његова демократија је, господо, горња бројаница насиља. Његова демократија је наш лажни парламентаризам и маскирана диктатура, којом се он држи на грбачи народа. Јер, господо, ако демократија на грчком језику значи народна власт, ова господо су измислила нову демократију, која значи владавину противу народа.

Једна од ствари преко које је г. др. Корошец само склизнуо, преко које је прешао ноншалатно, које се једва окрзнуо, то је ствар народног споразума између Срба, Хрвата и Словенаца. Зашто је г. др. Корошец то тако учинио? Па зато, господо, што нема грађанске куражи да се са овог места солидарише са оним што иначе анонимно, преко дириговане штампе, сервира нашој јавности; он нема грађанске куражи да се у својству одговорног министра унутрашњих послова пред лицем Народне скупштине изјасни, да ли се или не солидарише са писањем штампе коју из потаје намешта и диригује. Господо, споразум Срба и Хрвата није никад вршио посао г. др. Корошцу и он се увек из петних жила упињао да тај споразум омете. У његовој политичкој кондуит листи има пуно доказа да је он увек био противан споразуму Срба и Хрвата. Не само томе споразуму, већ и даље. Покојни Мате Дринковић, који је несумњиво био националан човек, о др. Корошцу написао је следеће:

„Од др. Корошца нисам никад очекивао — а то знаду сви моји пријатељи онога доба — да би он могао или хтео икад што порадити у смислу Српско-хрватског споразума. Не само него сам њега увијек држао једном запреком томе веома потребитом државном ријешењу. И разумљиво је

држање и поступање др. А. Корошца. Он ради за своју „дежелу“ — и он зна, да док Хрвати и Срби не дођу до споразума, може на лак начин са својима бити нека одлучујућа олина у држави. За то не треба ни великих способности ни велике памети, ни нечега већег осим мало обичнога лукавства, а што се држава таквом политиком заправо упропашћује, не треба водити о томе рачуна. Та четири милијона Хрвата може надомјестити г. Корошец са пар стотина тисућа својих”.

И није г. др. Корошец противан само томе споразуму, већ и даље. У јануару 1917 писао је он Клам-Мартинцу, претседнику Владе у Бечу, следеће: (Поворник цитира писмо).

О г. др. Корошцу казали су ми Хрвати, да је баш трагедија ове земље да се у свима пресудним моментима за односе између Срба и Хрвата на управи земље налазио г. др. Корошец. Он је и данас ту кад дело споразума између Срба и Хрвата треба по сваку цену разбити. А шта је, господо, у суштини тај споразум Срба, Хрвата и Словенаца? Да ли да вам прочитам прву тачку тога споразума?

Она гласи: „Стојећи на принципу демократије сматрамо народни суверенитет стожером сваке државне организације и народ извором сваке јавне власти”. Ја вас питам, господо, ко би у овој Народној скупштини могао бити противу тога? Је ли г. др. Антон Корошец, и Влада којој он припада, противу народног суверенитета? Зашто се та господа не изјасне да би народ то знао.

Шта има против друге тачке тога споразума да каже г. др. Антон Корошец, он који је због доношења Устава од 1931 године дао оставку, донео љубљанске пунктације и одлежао толико времена у Врњачкој Бањи и на Хвару? Зар ја немам право да питам г. др. Корошца, Владу и Народну скупштину, зашто су тако сви скупа осетљиви на питању промене овога Устава, кад су онако погазили Видовдански Устав.

Господин др. Корошец и Краљевска влада, пошто су предходно онемогућили став свима грађанима Југославије, прогласили су овај народни споразум за велеиздају. Срби и Хрвати потписали су споразум у коме потврђују своју слободну вољу за заједничку државу Југославију, за Монархију, за народну Династију Карађорђевића, за владајућег Краља Петра II и за Краљевско Намесништво до пунолетства Краљевог. Па у чему је ту издаја и велеиздаја? Зар је потврда наше љубави према народу велеиздаја? Зар је потврда наше љубави према Краљу и Династији велеиздаја?

Има људи који нам оспоравају искреност, али ми сматрамо да такви људи немају чисту савест. Ми хоћемо: слободу штампе, слободу збора и договора, тајно гласање, слободан избор народних претставника, који ће преко Уставотворне скупштине слободном вољом већине Срба, већине Хрвата и већине Словенаца решити питање уређења наше државе. Питам вас, господо, у име кога и у име чега би нам се ово право имало оспоравати?

Има добронамерних, а и злонамерних људи, који се питају: да ли ће се та и таква слога међу Србима, Хрватима и Словенцима моћи икако и икада остварити. Ако би се овакво политичко стање наставило и даље, то питање је заиста на свом месту. Али ја тврдим, да је та слога, што се народа тиче, већ готова ствар. Нема спора између народа у Србији, у Хрватској и Словенији. Треба решити

главно питање: треба предати власт у руке Краља и народа. А то је оно чега се боји Влада др. Милана Стојадиновића, Спаха и Корошца.

Г. др. Корошец даље домањује г. др. Мачека па му јуче вели: Зашто путујеш у далеки свет, кад ти је на домаку оно што је добро. Г. др. Мачек је већ одговорио:

„Господину Стојадиновићу ни у Хрватској а нити изван Хрватске, нико не вјерује било да хоће било пак да може и најмање допринијети за решење хрватског питања. Он мисли на овај начин по обичају само бацити нешто прашине у очи и то како овде, тако и у иностранству. Разумије се, да му то након готово трогодишњег искуства и нашег и иноземства неће успјети ни код нас ни у иноземству”.

На послетку, господо, који су људи који су потписали народни споразум? Зар је велеиздајник Аца Станојевић који је носио окове и осуђиван на смрт за народну слободу и за Династију Карађорђевића? Зар је велеиздајник г. Љуба Давидовић који је дао јединца сина за ову земљу, док су нека господа, наши данашњи противници, стварали женевски фронт. (Протести на десници. — Велика граја).

Претседник Стеван Ђирић: Молим вас, господо, да не упадате у реч говорнику? Он није никога увредио тиме што је запитао да ли је господин Аца Станојевић велеиздајник.

Михаило Ђуровић (наставља): Зар су г. г. Јоца Јовановић и Адам Прибићевић велеиздајници? Зар је и господин др. Мачек велеиздајник?

Ми лично верујемо тим људима, а вероваћемо им и даље.

Ја, господо, поново констатујем овде да господин др. Корошец није имао грађанске куражи да се пред вама изјасни за или против поменутог споразума. Исто тако господин др. Корошец је прећутао и извесна основна и битна питања наше унутрашње политике. Колико је, на пример, он са Краљевском владом којој припада, остварио програм изнет у Владиној декларацији? Није нам ништа казао зашто није донео основне политичке законе: Закон о слободи збора и договора, Закон о штампи, Изборни закон са тајним гласањем. Није нам ништа рекао докле је напредовао у остварењу онога програма за који се била ангажовала и Народна радикална странка и са каквим резултатима. са каквим добрим делима правда кидање које је са својим друговима из Владе извршио према народу и према Народној радикалној странци?

Режим господина др. Корошца обележен је у унутрашњој политици трајним безаконјем и насиљем. Ја сам и раније рекао, а сада то морам и да поновим, јер су накнадни догађаји само учврстили моја тврђења и јер су се ствари само погоршале, а не поправиле, да господин др. Корошец примењује три методе: метод анархије у Хрватској, метод силе у Србији и метод корупције у целој држави.

Претседник Стеван Ђирић: Господине говорниче, ја Вас опомињем на ред.

Михаило Ђуровић (наставља): Метод анархије му треба да би разбио слогу браће Хрвата. А у Србији се под господином др. Корошцем дешавају страшни случајеви.

Под режимом господина др. Корочеца десило се и овакво једно чудо: човека оптуженог по Закону о заштити државе натерали су на признање извесних кривица, наравно инквизиторским средствима; а доцније, на суду, човек је био ослобођен, јер је доказао свој алиби уверењем казненог завода из кога се види, да је у моменту извршења кривице која му се импутира, био у затвору на издржавању једне раније изречене казне.

Под режимом господина др. Корочеца десило се и то, да полиција поубија ни криве ни дужне невинне грађане — догађаји на Белведеру, — па да због тога злочина буде стрпана у затвор та иста полиција и да у моменту суђења господин др. Корочец издејствује Указ о аболуцији.

Господин др. Корочец је овде пред нама смирено склопио руке и молио Бога да му опрости политичке грехе. А, господо, да ли на небу има Бога и да ли на земљи има народа који би овакве грехе могао опростити?! (Одобравање и плескање на левици.)

У своме експозеу је г. др. Корочец, обраћајући се извесним говорницима из генералне дебате, тврдио, да има људи који кад су на власти не знају шта раде, а кад су у опозицији не знају шта говоре. Говоре онако како не раде, а раде онако како не говоре.

Па зар, господо, политичка кондуит-листа господина др. Корочеца није баш најбољи доказ његове недоследности? Она је не само илустрација његове прошлости, већ и програм који би нам господин др. Антон Корочец могао дати за будућност. Замислите, молим вас:

1917 је онако писао Клам Мартинцу; 1918 је покушао у Женеви да изигра Николу Пашића и да изигра мандат који му је дало Народно веће; 1927 цепа он Радикалну странку; 1928 године министровао је за време убиства политичких вођа хрватског народа; исте године је напустио демократију као Претседник Краљевске владе; 1929 године ушао је у диктаторску владу; 1931 године изишао је из овакве владе због оваквог Устава; 1932 године донео је пунктације о конфедеративном уређењу државе и отишао у интернацију; 1934 године му је у срцу васкрсла демократија, да би је 1935 године понова напустио и преко режима маскиране диктатуре послужио својим макијавелским циљевима. (Одобравање и плескање на левици.)

Према оваквој кондуит листи и према очајном стању наших унутрашњих прилика има се одмерити поверење господину др. Корочцу.

Господин др. Корочец је јуче био и нешто сентименталан. Тражио је љубави од браће Хрвата и Срба. Али љубав коју он тражи од народа мора се заслужити. Зар господин др. Корочец мисли да ће ту љубав заслужити повећањем броја жандарма којим се јуче хвалио? Или су, можда, оне речи које је по Јужној Србији изговорио у Финансиском одбору један начин да се заслужи љубав Срба? Ми видимо, господо, како господин др. Корочец поступа према српству. Он је последњих дана рушио православље, а оно је кичма српства. Зар он не зна да је српство кичма Југославије? Ми му, господо, то не можемо и нећемо заборавити. Не љубав, већ сасвим супротно осећа народ према господину др. Корочцу.

Према томе осећању народа и ми ћемо се борити против господина др. Корочеца и гласаћемо против. (Одобравање и плескање на левици.)

Претседник Стеван Ђирић: Има реч ради личног објашњења Министар социјалне политике и народног здравља господин Драгиша Цветковић:

Министар социјалне политике и народног здравља Драгиша Цветковић: Господо народни посланици, народни посланик г. Ђуровић рекао је, колико сам могао чути у кулоарима, да је он или неко други добио телеграм од г. Аце Станојевића... (**Михаило Ђуровић:** Г. Комненовић, рекао сам.), у коме г. Станојевић пориче да је уопште мене овластио да ма какве преговоре водим, — мислим да је тако отприлике речено. (**Михаило Ђуровић:** Да није тачно да сте у име Главног одбора или у његово име били овлашћени да те преговоре водите!)

Ја мислим, господо, да би најобичнији ред био да ми тај телеграм г. Ђуровић и покаже да бих могао по тој ствари да одговорим. Ја стога молим г. Ђуровића да буде конзеквентан, да буде толико политички исправан, и да ми прво покаже тај телеграм па ћу о његовој садржини казати своје. (**Михаило Ђуровић** држи у руци неку хартију и показује је). Ја видим, господо, да је овај телеграм нека врста мистификације целе ствари. (Одобравање у центруму и на десници.)

Али ја, господо, морам да констатујем да ја жалим да наш посланички друг г. Љуба Божиновић моментално није овде присутан... (Чује се са левице: Зашто је то важно?) То је врло важно. Јер ја сам синоћ у нашем посланичком клубу баш о томе питању расправљао и случајно ми је он казао да је он лично био присутан, да је и он разговарао са г. Ацом Станојевићем — а г. Божиновић је кум са г. Ацом Станојевићем, да је он лично неколико пута разговарао с њиме о томе — ту је био присутан и посланик г. Крстић — и да он зна да сам ја неколико пута у његово име ишао и враћао се натраг и доносио поруке са друге стране. Мени је, господо, свеједно шта у томе телеграму стоји али предлажем једно: нека г. Аца Станојевић дође у Београд да се суочимо, позваћемо и г. Љубу Божиновића, па да се суочимо и видећемо где је истина и ко говори истину. (Плескање у центруму и на десници — приговори на левици.)

Претседник Стеван Ђирић: Има реч народни посланик г. Милинко Милутиновић. (**Мирко Комненовић:** Молим за реч на лично објашњење!) Не можете добити реч јер по Пословнику немате права.

Милинко Милутиновић: Господо народни посланици, кад је пред нама буџет г. Министра унутрашњих дела, ја сам сматрао за дужност да изиђем на ову говорницу и да проговорим неколико речи: каква је унутрашња политика ове Владе и како се она примењује на терену по унутрашњости од стране г. Министра унутрашњих дела и његових органа.

Господо народни посланици, ви добро видите да су сви велики градови, мањи градови па и паланке и среска места осигурана жандармеријом, а ми селаци, нарочито који живимо у брдским крајевима где је село од села удаљено по сат, а фамилија од фамилије по двадесет минута и пола

сата, остављени смо на милост и немилост самима себи, да се бранимо са једне стране, да штитимо нашу имовину од вукова, а с друге стране, од покварених људи, разбојника и лопова.

Господо народни посланици, ми на селу имамо стоку, торове и оборе који су удаљени од кућа и немамо са чим да заштитимо своју стоку од звериња и лопова. Нама сељацима не дозвољава се да можемо држати оружје док на исто не добијемо дозволу и не платимо таксу. Неко ће од господа казати: па зашто да не плаћамо таксу на исто. Јесте, господо, али колике су те таксе? Једна пушка, обична пушка танчица кошта 300 до 400 динара, а дозвола, док је извадимо на исту, треба да кошта из године у годину за 3 године док се продужује, треба да кошта 300 до 400 динара. Па имућни људи некако исту изваде, али сиротиња, она не може! А шта онда бива? Онда не може да сачува своју стоку, дође звериње и исту покоље а има случајева да дођу лопови и покраду, и онда човек нема од чега да дође до новаца да плати држави оно, што је дужан, порезу и остале дажбине и да обезбеди својој кући најнужније потребе. Јер не заборавите да сељак у зноју свога лица, са мотиком и будаком, има да набави све оно што му треба па да подмири своје потребе, да плати држави порез и прирез и да плати остале дажбине, а и да набави потребе које му требају. А кад дође курјак он покоље човеку овце, говеда, па и свиње па шта ће онда тај човек да ради, шта ће да прода на пијаци, како да дође до новаца?! Па није, господо, само то. И онај ко има могућности да дође до дозволе и да исту тражи, тамо у полицији не може добити дозволу док не да пристанак да буде ловац. Па како човек може да буде ловац кад не уме да лови! Зашто да плаћа ловачку карту! Господо народни посланици, ја не знам куда сво води! Шта се хоће са нама који смо остављени на милост и немилост на селу да живимо?! У Срезу има свега три жандармериске станице, али те станице и жандарми сасвим друго раде. Ја ћу то даље рећи у свом говору. Од народа се оружје одузима, ако је случајно неко дошао до дозволе, па ако случајно није у року дошао власти да продужи дозволу, када је рок протекао само 3 дана, њему се оружје одузима и то оружје стоји у срезу, и тамо имате да натоварите петора кола оружја. Господо народни посланици, када смо ушли у рат онда нам нико није тражио дозволу за оружје и опет ћемо носити у своје време! А зашто се сада не може носити?! Зашто нам се сада не дозвољава да држимо оружје? Ја тражим од Господина Министра, кога не видим овде да овде седи и присуствује седници и чује шта се у народу ради. Господин. Претседник је казао јутрос, кад је један говорник ставио примедбу на записник, да је г. Министар био овде, али ево сада га нема овде!

Ја тражим, господо народни посланици, — а напомињем да сте сви ви народни посланици бирани од већине сељачког народа — да се укине закон и та уредба, по којима је забрањено сељаку носити оружје, и да се дозволи сваком сељаку да може држати оружје у својој кући и носити га. Господо, напомињем, да је сељаку то оружје потребно: прво, да са истим брани своју стоку од звериња и друго, да се брани од покварених људи. Замислите, господо народни посланици, да живите

у селу, да имате стоке, имовине, неки грош или неку црквицу, па дође човек, нападне вас и одузме вам све. Тамо нема жандармерије као овде у Београду и на другим местима. Они који имају новаца имају могућности у тим местима да се сакрију, и не боје се никога. Господо, ако се не може дозволити, да се без таксе носи оружје, онда дозволите да има права да носи оружје онај, који са уверењем општинске управе докаже, да му се може слободно допустити ношење и држање оружја. Нека плати ту таксу бар једанпут за свагда, а не свакога момента да му се тражи и свакога момента да му могу одузети оружје. Ако ко буде исто злоупотребљавао, да му се онда одузме дозвола. (Један глас са деснице: Такав је закон!) Па ако је такав закон, тај се закон може изменити и ми смо зато да мењамо законе који нису добри и да дадемо народу добре законе.

Господо народни посланици, ја вас молим не само у име мога народа и Среза драгачевског, него у име целокупног сељачког народа, који на селу живи, да тражимо сви и ви са те стране од Господина Министра да укине закон о томе, да се сељаку наплаћује такса за ношење оружја. Напоследку, ако баш треба да плати ту таксу, онда да је плати једанпут а сиротиња да буде ове таксе ослобођена. (Глас са деснице: А хоћеш ли гласати за буџет?) Казаћу то напоследку, то је моје лично право, а не ваше.

Господо народни посланици, шта ради жандармерија код нас? Ја ћу вам рећи код мене у срезу, у Котражи, постоји жандармеријска станица и ту се налази командир жандармеријске станице Петар Шпановић. По самом презимену види се ко је он. Шта ради овај господин? Овај господин не носи сабљу, не носи оружје, него узме једну велику мачугу и онда иде и где кога стигне, туче као некакву стоку. У општини Котрашкој овај наредник изударео је око 70—80 лица. Човек рабација иде уз кола и пева. Тај наредник изађе и пита га: зашто певаш? Овај каже: па, господине наредниче, шта ћу него да певам. Наредник ће му на то рећи: треба да кукаш! Па онда оном мачугом човека преко леђа. Наравно, овај сада, уместо певања, настави да кука. (Смех на десници). Господа са деснице се смеју кад ја ово говорим. (Војислав Лазић: Господа се смеју зато што не знају сељачке муке!) Не знају, да, а када су од нашег сељачког народа тражили и молили за гласове онда су им обећавали златна брда и долине.

Господо народни посланици, човек иде са колима, па када се умори седне на своја кола да се одмори. Тај наредник изађе на друм, јер је жандармериска станица крај друма, и када угледа човека да се вози на колима, наређује му да сиђе са кола, уводи га у жандармериску станицу и тамо испребија као какву стоку. Па зар сам ја и наш сељак, господо народни посланици, као сељак могао да издржавам своју стоку, да набавим воллове, да набавим кола, па када сам уморан или када сам болестан, да не смем сести на своја кола! То је страшно, то је жалосно! И, тамо код нас народ сада каже, ја морам да кажем оно што не бих требао да кажем, да смо ми дочекали данас још горе стање него некада. А зашто је овако? Зато што је у Влади г. Корошећ.

Господо народни посланици, код мене у срезу постојало је четничко удружење кога сам ја удру-

жења имао част да будем претседник. То удружење је растурено иако нико од четника није имао оружје, а наравно, чим није имао оружје, није могао исто злоупотребљавати, нити је четничко удружење учинило ма и један испад. Краљевска банска управа Дринске бановине Бр. 38835 од 20 новембра 1937 године каже:

„Према званичним и провереним подацима установљено је да је четничко удружење у Гучи постојало и да је удружење престало са функционисањем, и да више не делује ни фактично ни правно, то на основу § 11 Закона о удружењима, зборовима и договорима, ова Краљевска банска управа доноси ову одлуку: да се подбор четничког удружења у Гучи распусти. Са имовином удружења има се поступити по члану 46 Правила о четничким удружењима. Против ове одлуке допуштена је жалба у року од 15 дана по достави путем ове Краљевске банске управе но с тим, да жалба на основу § 119 Закона о општем управном поступку а сходно ставу 2 § 11 Закона о удружењима, зборовима и договорима, не одлаже извршење ове одлуке”. Разлози: друштво је организовано 1934 године, али је престало са функционисањем у 1937 години. Четничко удружење у Гучи не делује, јер се чланови не сакупљају нити се за удружење интересују, према чему удружење не испуњава услов из члана 11 Закона о удружењима, зборовима и договорима. О овоме известити заинтересоване и даље по закону поступити.”

У решењу се каже како четничко удружење не делује. Па како ће да делује: када се год сакупимо, ми морамо бити одмах растурени. Видите, господо народни посланици, да г. Корошец растура четничка удружења, а где су били ови четници, а где је био г. Корошец када смо се ми крвавили на фронту: Њему је циљ да растура четничка удружења и установе овакве врсте јер четничка удружења и четници боду очи Корошцу. Није само, господо народни посланици, то што је удружење растурено, него је власт затражила од мога секретара, код кога су сва акта била, да све што има донесе у среску канцеларију, а полиција није казала зашто се тражи да то донесе.

Када је дошла тамо са свима списима, полиција је узела да прегледа и казала секретару, да мора све то да му одузме. Тако су одузели сва акта, печате, деловодник и остало и напоследку су тражили и заставу, али ми заставе уопште нисмо имали, па је према томе нисмо могли ни предати.

Господо, када господин Корошец растура овако четничка удружења растуриће и све што је нама најсветије у Краљевини Југославији и из ових разлога које сам навео изјављујем да ћу гласати против овог предлога буџета. (Пљескање на левици).

Претседник Стеван Ђирић: Реч има народни посланик г. Стаменко Стошић.

Стаменко Стошић: Ноћас у 12 часова, господо народни посланици, овде на седници један говорник, мој друг г. Нановић из Јужне Србије, изнео је једну реч коју је г. Министар унутрашњих дела г. Корошец рекао на седници Финансиског одбора а која се односи на нас Јужносрбијанце. Та реч је тешка и велика клевета и увреда за Јужносрбијанце. Ја нећу да кажем шта је рекао г. Корошец,

јер не желим да мећем ватру у барут, али из говора г. Корошца видим да су такви министри, као он, ту Јужну Србију увек квалификовали не боље него он. Г. Корошец, изгледа, да не познаје Јужну Србију. Можда је читао историју Јужне Србије, али г. Корошец дуго година је Министар а још није видео Јужну Србију.

Јужна Србија, господо, то је Стара Србија. Тамо је царство Цара Душана. То је центар Велике Србије. Тамо је направљен први српски закон, тамо су Немањићеве задужбине, и ја поново кажем да жалим што могу да кажем да један Корошец, један свештеник не познаје те Немањићеве задужбине, не познаје Овче Поље, Битољ, Прилеп, Криву Паланку и оне крајеве уопште. Али, господо, у Јужној Србији живе Срби, Турци и Арнаути, живе, браћо, у братској љубави. Нису поцепани онако као у Босни Спахиновци и Србијанци. У јужној Србији, господо, ми смо имали много пута да видимо како се шаљу деловође, полицијски писари и срески начелници некада и са робије. Чудили смо се зашто и од куда долазе ови људи да нас пљачкају. Али када сам чуо речи г. Министар унутрашњих дела, које је изговорио у Финансиском одбору, закључио сам, да су сви досадашњи министри о нама овако мислили и зато су нам слали те робијаше да нас пљачкају. Једнога момента, једног дана код мене у Кривој Паланци три полицијска писара, један поп Пироћанац и директор грађанске школе били су у хапсу у Окружном суду и Окружни суд имао је посла пет месеци док је ствар иследио. То су пљачке а долазиле су од оваквих министара. (Министар без портфиља др. Миха Крек: Нисте били присутни.)

Један народни посланик ишао је још даље па је казао: у Јужној Србији може бити изабран и магарац за народног посланика када би могао да доживи 30 година старости. У овоме моменту за мене је Владица већина и опозиција једно исто. То су докторове речи. И ја као сељак бих то рекао, и у неколико видим да је доктор имао право, јер су нам такве људе одавде шиљали. Па ми у Јужној Србији још нисмо дорасли да имамо своје посланике него нам они шаљу из Београда беспосличаре. Ми смо пре ослобођени него што су ослобођени Босанци и Словенци па немамо права на бана, ни на Министра. Криви смо зато што немамо сличне људе = Спаху, Корошца и Крека. Видите ви да смо криви иако је тамо Стара Србија. А међутим, какве људе имамо за банове и министре, какве националне раднике, какве професоре и директоре! Ви када би знали, ви би се згранули. Ти се људи и дан данас чуде зашто нас запостављају. Бивши претседник Скопске општине Јосиф Михаиловић без разлике на партију — тај човек није партизан — од њега бољег човека у Јужној Србији нема. То доказују његови радови које је сproveо у Скопљу. Па имамо, господо, људе интелектуалце који су изишли из школе као учени људи, оставили жену и децу, узели пушку брзометку и отишли у Козјак и тамо се придружили војводи Довезенском. После тога били су неки од њих народни посланик више пута а и сенатори, и на њих никако да дође ред, време да постану бан Вардарске бановине или министри. Мене срце боли због оваквих неправди, и када бих о њима причао не бих могао да се напричам. Од куда све

то долази? Све то долази из ових министарских клупа.

Господо народни посланици, када сам у буџетској дебати прошле године после крвавих општинских избора из 1936 г. говорио, ја сам, господо, тврдио да ће Краљевска влада својом наопаком политиком довести до верског рата у земљи.

И ако сам овако говорио, ја сам то, господо, чинио само са намером, да Краљевској влади благовремено скренем пажњу на то, ма да нисам веровао, да ће догађаји у скорој прошлости у пуној мери да потврде ово моје тврђење.

На жалост, господо, ово моје предвиђање у свему се обистинило. Кажем: на жалост, јер данашњи властодршци ни тада ни сада ни мало не поклањају пажњу ономе на шта им ми, посланици из опозиције, благовремено указујемо. И да данашњи властодршци нису онакви какви су, они не би пропустили да им ово моје указивање на несреће које су нас снашле у прошлој години, на једно уво уђе, а на друго изађе.

И ја сада тврдим, да би ово моје указивање на појаве које су уследиле као последице наопаке политике Краљевске владе, правилно било схваћено, да на челу унутрашње управе и јавне безбедности и тада и сада није стајао г. др. Антон Корошец, који, иако свештеник, ничега заједничког нема са нашим народом.

Ја, господо, рекох крупну реч: Рекох да господин др. Антон Корошец и ако свештеник нема ничега заједничког са тежњама и прегнућима нашега народа од Триглава па до Ђевђелије. На први поглед чудно изгледа ово моје тврђење. Али, када се осврнемо на рад г. Корошца, како у даљој тако и у ближој нашој прошлости, ми ћемо наћи премног околности којима се ова чудност објашњава.

Зна се, господо, да је г. др. Антон Корошец, кад је пре неколико година био интерниран у Врњцима, гостољубиво и најсрдачније био прихваћен од свих наших грађана. Понудама у сељачким погачама и печеним пилићима српски народ је настојао да др. Корошцу ублажи муке у овим, за њега мучним данима.

А као свој одговор на ову пажњу, др. Антон Корошец је, господо, на ове исте српске сељаке — некадашње своје домаћине, напуњао наоружане жандарме и пендреком и кундаком, крваво их пребијао у знак захвалности за указано му гостопримство.

Зна се, господо, да је г. др. Антон Корошец на данашњи свој положај дошао пре 2 године заслугом оних људи којима се данас забрањује не само збор, конференција, или политички састанак, већ и најобичнија пријатељска вечера у кафани у Љубљани.

У знак своје захвалности што је преко Народне радикалне странке дошао на положај Министра унутрашњих дела, г. др. Антон Корошец забрањује члановима Главног одбора народне радикалне странке свако зборисање у Љубљани, оглашујући их тако за опасне по ред и поредак у држави.

И да би брука била већа, г. др. Корошец поступао је овако у Љубљани са члановима Главног одбора Народне радикалне странке пре неколико дана, а неколико дана после тога један други

члан Краљевске владе стидљиво је процедио кроз зубе да ти људи, што раде на народном споразуму, нису издајници.

И да би срамота била још већа, данашња влада парадира по Куманову и Скопљу са прославом Кумановске битке, а господин др. Корошец, који је са шефовима опозиције пре свога министровања у овој Влади викао кроз целу земљу: „Живела слобода“, забрањује у Куманову већ у два маха радикалске зборове. Јесте, господо, ја сам био сазивач.

Господо, у свима временима, у којима је личност господина др. Корошца била на највишим положајима у овој земљи, наш народ су, као по некој злој коби, сналазиле страховите несреће. Није ли историјска чињеница да су, можда, по овој злој коби нашега народа, пале главе хрватских вођа пок. Стјепана и Павла Радића у овоме Дому, баш у ономе времену када је на челу наше јавне безбедности стајао господин др. Антон Корошец. Није ли историјска чињеница, да је Марсељска трагедија у којој је наш народ изгубио свог Великог Краља Мученика, дошла само као последица шестојануарског режима, којем је кумовао и др. Антон Корошец.

И као да српском народу би суђено да за време владавине др. Корошца претрпи још један велики губитак. Као да му би суђено, да изгуби свога првосвештеника и првоборца свете православне Светосавске цркве, да изгуби свога Патријарха Варнаву. (Војислав Лазић: Слава Му!)

Требало је, господо, да српски народ преко крви и живота својих најбољих синова извојује победу над верском политиком, коју је данашња Краљевска влада, под окриљем др. Антона Корошца, хтела да спроведе на штету Светосавске цркве. Требало је, господо, да дође до ваљања Владичанске Митре по Београдским улицама и пребивању православне омладине у београдској главњачи, па да Краљевска влада отступи од своје наопаке верске политике и капитулира пред отпором православног грађанства.

А све ово и овако у времену када је на челу јавне безбедности у земљи опет др. Антон Корошец.

Господо, наш народ, можда и неоправдано, верује у проклетство. Наш народ сродио се са уверењем да постоје баксуз-људи. И у име тога народа, и у име тога веровања и уверења ја вас, господо, молим, да прихватите мој апел, који са овога места упућујем надлежнима и у коме их молим: Курталишите нас овога проклетства. Скидајте оне за које народ верује да су баксузи и да ће донети земљи и још неку већу несрећу.

Када бих знао, да ће ова моја молба бити услышана, ја бих, господо, гласао за предложени буџет. Но, како за ово има врло мало изгледа, принуђен сам да гласам против. (Пљескање на левици.)

Претседник Стеван Ђирић: Реч има народни посланик господин Ставра Трпковић. (Није овде.) Пошто господин Трпковић није овде, сматра се да је одустао од речи.

Реч има народни посланик г. Радивоје Николић.

Радивоје Николић: Господо народни посланици, видимо велико повећање у државном бу-

цету прихода и расхода за 1938/39 годину за ресор Министарства унутрашњих послова. Ја и остали наши посланички другови са леве стране владе политике, истакли смо те разлоге и са тих разлога гласали смо противу владиног предлога. У исто време изјаснили смо се и противу повећања државних расхода по владином предлогу. У овој специјалној дискусији о владином предлогу буџета Министарства унутрашњих послова, изнећу специјалне разлоге којима ћу потврдити, да и политика ресора Министарства унутрашњих послова није добра. У исто време ја ћу изнети своје разлоге и противу повећања расхода овога ресора. Буџет Министарства унутрашњих послова, односно расходи по овоме буџету повећани су за 56,717.848.— динара. Само повећање расхода на жандармерију и полицију износи 50.834.380.— динара. Број особља, који ће у току идуће буџетске године у овом ресору бити повећан износи 1335 лица. Од укупног броја повећања особља у државној служби за идућу буџетску годину само на овај ресор отпада скоро једна петина, а четири петине долазе на све остале ресоре осталих Министарстава.

Ово повећање расхода буџета Министарства унутрашњих послова нема никаквих техничких разлога. Пре извесног времена, господо посланици, уведен је у живот Закон о извршењу. По овоме Закону, сва извршења по судским одлукама прешла су са полицијских власти на суд. Према томе, ако је и могло бити каквог разлога за повећање броја особља у Министарству правде, никаквога разлога нема за повећање броја особља у Министарству унутрашњих послова. Сви ви који сте имали посла са јавном службом, знате колики огроман посао претстављају извршења. Скоро половину послова који су досада долазили у надлежност полицијских управних власти, претстављају извршења. Кад ти послови сада прелазе на среске судове, онда нема потребе за повећање броја особља у ресору Министарства унутрашњих послова. Шта више, после увођења у живот Закона о извршењу, број особља у ресору Министарства унутрашњих послова требало је смањити, бар за онолико за колико је требало повећати број особља у ресору Министарства правде.

Остају нам два психолошка разлога за повећање расхода по буџету ресора Министарства унутрашњих послова, као и за повећање броја особља. Један од тих психолошких разлога може да буде кретање криминалитета. Али господин Министар унутрашњих послова у своме експозеу није нам ништа рекао о кретању криминалитета. Но изјавио је владиних претставника чули смо нешто друго, чули смо да у народној привреди влада просперитет. А када је просперитет у привреди, претстављамо да је код народа благостање. Ако код народа заиста постоји благостање, онда отпада и тај психолошки моменат, да је криминалитет у порасту. Јер задовољан народ је миран и не чини кривична дела.

Други један психолошки разлог, који би могао утицати на повећање расхода по овоме ресору јесте психолошко-политичке природе. Приликом избора Краљевска влада употребљавала је целокупан државни апарат. Приликом употребе државног апарата у партијско-политичке сврхе, најзгод-

нији јој је био баш ресор Министарства унутрашњих послова.

Један од господо предговорника, ако се не варам то је био господин Рашовић, рекао је, да је код нас овај режим такав, да даје утисак као да је окупаторски режим. Господо посланици, заиста има разлога који нас наводе на то. Где год су у нашим крајевима за време окупације постојале жандармеријске станице, и сада су тамо установљене. Пре рата у нашим крајевима код полицијских власти, код среских начелстава, није било више од 2 жандарма, који су служили само за то, ако би се неко од грађана успротивио власти, да га силом приведу власти. Сад имамо у једном срезу по неколико жандармеријских станица, и скоро по читав вод жандармерије. Па иако имамо сад много жандармеријских станица и велики број жандармерије, јавна безбедност грађана и њихова права нису мање угрожена него раније, већ напротив још више. Грађанска права и њихова слобода угрожена су у много случајева од стране самих органа власти и жандарма. За најмању ствар, за најмању ситницу жандарми подносе реферате по којима грађани морају да претстају полицијској власти, остављајући своје домаће послове, излажући се излишним трошковима, да буду кажњавани и глобљени.

Нарочито, ако се негде жандармима замере грађани, као што је случај код мене у једној општини, онда тешко сељацима; реферати лете сваког дана. Приликом општинских избора у моме срезу у селу Степојевцу догодила се једна катастрофа. Жандарми су непозвани од бирачког одбора дошли и нашли се на биралишту, да би командир станице помогао избор једног кандидата са владине листе, који му је био рођак. И када су присталице опозиције виделе, да присталице владине листе купују бираче, доводе их на биралиште и по један од оних гласача; који су већ били гласали, спроводе на биралиште нове бираче да гласају за владиног кандидата, јер су хтели да их контролишу где ће гласати, они су захтевали од жандарма, да спрече ове који су већ гласали, да не би понова долазили на биралиште. Жандарми нису хтели да интервенишу у том погледу. Како су жандарми пропуштали гласаче који су већ били гласали, да спроводе на биралиште нове гласаче и ове контролишу, ови су почели да се буне и сами да спречавају то спровођење бирача. Жандарми су тада употребили оружје и том приликом су убијена два човека, четворица су тешко рањена, а колико их је било лакше рањених, то не може ни да се зна. Власти су повеле истрагу поводом тога случаја, и командант Дунавског жандармеријског пука прекинуо је истрагу ослободивши жандарме убице наводећи „да су жандарми употребили оружје у нужној одбрани“. Како се један од родитеља једнога од убијених жалио на ово решење команданта жандармериског пука, Команда жандармерије поништила је ово прво решење са мотивацијом: да ничим није била доказана оправдана употреба ватреног оружја. Али је командант пука поново прекинуо истрагу. Када је ово друго решење саопштено овом родитељу, он је изгубио наду да може да добије правду, па се није више ни жалио.

Поводом једног другог случаја, када су жандарми идући пијани из села Барича ка среском ме-

сту Умци, среди раднике који су се враћали из фабрике на Умци и без икаквог разлога тукли их и пребијали, ја сам учинио једно питање на г. Министра војске и морнарице. Г. Министар војске и морнарице ми је одговорио. Признао је оба два случаја, овај о пребијању радника, као и онај други случај у Степојевцу, који се наравно, није могао ни порећи. Али у своме одговору закљонио се за тај факт, што је командант пука прекинуо истрагу према жандармима убицама.

Господо посланици, ја нисам правник, али међу вама свакога да има правника који знају врло добро да истражна власт није надлежна да цени је ли код неког убиства оправдано употребљено ватрено оружје у иужној одбрани и у колико је та одбрана била нужна.

Морамо, господо, да се запитамо, где су ти државни тужиоци, где је Више државно тужилоштво? Како може да се догоди то да буду невини људи убијани а да зато нито не буде крив, и што је још најгоре, да не буду изведени пред суд жандарми који су извршили ово убиство. Поводом овога случаја жандарми убице су само премештени, али су други остали у тој станици. На место смењених доведени су други. Али је после тога почела читава хајка против ових сељака. Ако се човек враћа са орања и долази својој кући у први сумрак, он, разуме се, не може носити фењер на орање, и кала прикучи својој кући у село, жандарми га пресретају и реферишу зато што није носио фењер?! Ја сам био једног дана тамо посетио пијацу и видео сам где жандарми шетају и пресрећу сељанке које носе живину, и ако нека од њих није тролисно носила живину, реферишу је и зато. Пуно има таквих ситуација у којима жандарми реферишу сељаке и сељанке, те им на тај начин из освете пакосте.

Сем тих случајева ми знамо и за онај случај код Саборне цркве, а знамо и за друге случајеве. Ја морам, господо посланици, овде да вам изјавим, да су се у овим ексцентричним испадима нарочито истакли неколицина жандарма из Словеније. Ја не знам, да су они то учинили из неког нерасположења према нама Србијанцима, или су можда учинили из неке претеране ревности у служби, или чак из психолошког осећања опортунитета што се њихов један земљак налази на положају Министра унутрашњих послова. Али, господо посланици, постоји тај факт и народ га је запазио. На вама, нашим друговима из Словеначке, и са једне и са друге стране како са левице, тако са деснице, лежи дужност, да на згодан начин у додиру са грађанима у Словеначкој утичете на њих, да би они опет утицали на ове своје рођаке и пријатеље, који су у жандармеријској служби, да се овако не понашају.

Морам, господо посланици, код овог ресора да вам истакнем још једну невољу. Код приватно-правних потраживања појединих грађана, дневнице и путни трошкови претстављају један велики терет. За сваки излазак чиновника на лице места, мора дотични грађанин да плати дневницу и путне трошкове, који нису тако мали. Код нас у предрадној Краљевини Србији тога раније није било. Плаћана је и онда само дијурна за излазак чиновника на лице места, али та је дијурна била малена и она је ишла у државну касу. Држава је чиновницима плаћала за путовање паушално. С тога је код нас раније, када је чиновник изла-

зио на увиђај, а знајући да му тај паушал месечно неће бити већи, него што је, он је приликом једног изласка вршио више увиђаја и у више општина. Сада, господо посланици, само због тога што дневнице и путнички трошкови иду у корист дотичног чиновника, он неће ни у једном месту да изврши два и више увиђаја за један исти дан да би и други пут примио дневницу и путне трошкове. Требало би да Влада једанпут увиди штетност оваквог једног стања и да у том погледу предложи измену у дотичним законима.

У погледу поступања жандарма према грађанима има један психолошки моменат, који игра врло велику улогу. Жандарми за сва своја кривична дела одговарају код војних власти, мада своје функције врше међу цивилним становништвом.

Тако имамо један парадокс, да господин Министар унутрашњих послова у погледу издавања наређења жандармима, има највишу власт над њима. Али у погледу њихове кривичне одговорности нема никакву власт, већ ту власт има Министарство војске и војна власт, као што сам вам рекао. Пошто војне власти не могу да разуму потребу, да се жандарми кад почине кривицу подвргну кривичној одговорности, него их толерирају и штите, као што је био случај код онога убиства у Степојевцу, где је командант пука као ненадлежан донео одлуку, да се истрага према жандармима убицама прекине. Жандарми су се осилили. Ја сам, господо посланици, запазио код грађана да се они похвално изражавају о поступцима градских полицајаца. Градски полицајци много су коректнији и много су учтивији према грађанима него жандарми. Ово је још један доказ више, да жандарми баш зато чине ове изгреде, што их је тешко извести на одговорност.

Господо посланици, кад Краљевска влада излази пред Парламенат и тражи поверење за свој буџетски предлог, ми морамо узети у оцену њен рад. Краљевска влада када је дошла на власт, она је дала једну свечану обавезу у виду декларације и изложила шта има да уради. Та обавеза је политичко-моралне природе. Краљевска влада дужна је да се те обавезе придржава. Ми знамо шта је Претседник Краљевске владе г. др. Милан Стојадиновић обећао народу у својој декларацији кад је ступио на власт. За време од три године Краљевска влада др. Милана Стојадиновића није дала у одужење те своје моралне обавезе ни један једини ануитет. Шта је са политичким слободама, шта је са слободом штампе, шта је са тајним гласањем? То су све обећања њене обавезе и шта је од свега тога учињено? Па кад се, господо посланици, Краљевска влада не држи своје обавезе, да ли она има права да тражи поверење од Народне скупштине као претставништва народног? Шта више, не само да Краљевска влада није испунила своју обавезу, него је још више загазила у безаконје. Још више је скучила слободу штампе него што је била скучена раније. Приликом Конкордатске борбе установљено је, господо народни посланици, да је Краљевска влада оштетила грађанске слободе више него и једна друга влада пре ње.

Господо, том приликом чак није поштован ни имунитет народних посланика. Ми смо имали овде неке случајеве, па је овде изнет и случај са ли-

шавањем слободe народног посланика г. Војислава Јањића. Па кад је, господе, Влада тако поступала до сада, онда се морамо запитати: како ће поступати онда када буде примљен и уведен у живот нов закон о иступима, за који сте имали прилике овде да чујете како сваки грађанин по томе закону може бити лишен својих основних грађанских права на основу једне обичне денунцијације.

Господе посланици, у случају изгрета који су се догодили за време борбе око Конкордата, одговорност Краљевске владе је била врло велика. И, господе народни посланици, Краљевска влада је ту одговорност признала пред другом страном и са црквом се измирила. Али, господе народни посланици, ја могу, ако хоћете, да верујем да је ту било и органа власти који су поступали на своју руку, мимо интенција саме Владе. Господин Министар унутрашњих послова, приликом излагања свога експозеа, није нам ништа казао о тим чиновницима, који су се огрешили о поштовање законских прописа. (Гласови са деснице: Та је ствар ликвидирана). Ствар је ликвидирана амнестијом споразумно између Владе и Цркве, али народ треба да зна: који су то били чиновници који су грешили, а који су се ослободили казне због тих својих погрешака само путем амнестије. Јер, господе, могу доћи друге нове кривике и одговорности, па је потребно да се зна, који су раније грешили, да би им се према томе и казна одмеравала. Господин Министар унутрашњих послова био је дужан да нам то у своме експозеу изнесе.

Господе посланици, ми смо овде чули из уста владиних преставника како се према опозицији тобож либерално поступа. А како се поступало према опозицији познато нам је по томе на који су начин проведени општински избори 1936 године; како су вођене борбе приликом изношења Конкордата пред Народну скупштину и како су извршени сенатски избори.

Господе посланици, постоје позитивни законски прописи о деполитизацији чиновништва. Ти прописи постоје у земаљском Уставу и Закону о унутрашњој управи. По § 118 Закона о унутрашњој управи изрично се забрањује управним полицијским чиновницима да не смеју радити ни за једну партију, ни за једну политичку личност, ни за једну листу приликом избора.

Ја питам, господе, како је поштован тај законски пропис, када је Банска управа наредила, да сви срески начелници и сви шефови пореских управа дођу на дан избора на лице места у Нови Сад? Каква су посла они тамо имали када они нису имали право гласа. Ту се поставља, господе, и питање ко је сносио велике трошкове за одлазак тих чиновника у Банску управу? Сносила је државна каса. Јасно је да је том приликом излишно утрошено неколико десетина хиљада државног новца да би се помогло владиним кандидатима. Ја питам г. Министра унутрашњих послова, зна ли он за ово. Зна ли г. Министар да је у важности дотични пропис Закона о унутрашњој управи и данас, и шта мисли предузети против оних који су погазили закон?

Ја морам, господе, да кажем нешто и о споразуму између Срба и Хрвата. Господа предговорници су говорили о томе, па допустите и мени да

кажем неколико речи о томе питању. Г. Министар унутрашњих послова као претставник Владе, говорећи о Хрватској сељачкој странци и њеној акцији, у своме експозеу рекао је „Напротив политичка акција се спроводи у циљу груписања што већег броја Хрвата на бази познатог споразума са Удруженом опозицијом. Ту не постоји странка, али постоји једна групација. Њена политичка акција стоји под будном контролом власти, да би државна власт кад треба наступала и интервенирала.”

Претседник Стеван Ђирић: Господине говорниче, ваше је време истекло и молим Вас да завршите.

Радивоје Николић (наставља): Господе посланици, овим експозеом г. Министра унутрашњих дела признато је, да споразум, закључен између Удружене опозиције и претставника ХСС није никакав илегалан акт. Споразум између Срба и Хрвата је једна државна потреба, и овај споразум из државних разлога потребно је што пре реализовати, а он се може реализовати онако како је у самом споразуму предвиђено: путем слободних избора. И према томе, кад Краљевска влада већ признаје и потребу споразума и његову легалност, Краљевска влада дужна је да омогући да дође и до реализације споразума, наиме Краљевска влада је дужна да иде са власти, да би се ишло на изборе. (Чује се са деснице: Ићи ћемо!) Јесте, чујем да ћемо ићи на изборе, и Краљевска влада то најављује. Али из околине Краљевске владе ми чујемо, да ће и ту Краљевска влада да изврши један препад. Она свакако сматра да има право и на изборну владу. Није то њено право, да цени, да ли она има на то право или не. Али, господе, у сваком случају када Краљевска влада за три године није ништа учинила од онога што је у својој декларацији била обећала, када Краљевска влада ниједан ануитет од тих обавеза није досада дала, она нема моралнога права да рефлектира на изборни мандат. Код оваквог спровођења општинских избора, код оваквог спровођења сенатских избора, где је Краљевска влада употребила читав државни апарат, Краљевска влада се је дисквалификовала да она апелује на свачије поверење за изборни мандат. После оваквих случајева, после оваквих злоупотреба власти, после оваквог гажења закона и најосновнијих грађанских права, изборни мандат овој Влади, претстављао би, бојим се, провокацију народа. Стога, господе народни посланици, ја ћу гласати противу овога предлога буџета Министарства унутрашњих послова. (Одобравање и плескање на левици).

Претседник Стеван Ђирић: Господе народни посланици, ову седницу нећемо моћи наставити него ћемо је морати закључити, из разлога, што морамо скинути са дневног реда претрес о буџету расхода Министарства грађевина. Разлоге за то сам већ у току ове седнице поменуо. Због тога слободан сам предложити вам у сагласности са Краљевском владом за дневни ред идуће седнице ово:

Наставак претреса у појединостима извештаја Финансијског одбора о предлогу буџета државних расхода и прихода са предлогом Финансијског закона за буџетску 1938/39 годину и то:

VII раздео — Наставак претреса предлога буџета расхода Министарства унутрашњих послова;

XIII раздео — предлог буџета расхода Министарства пољопривреде;

IX раздео — предлог буџета расхода Министарства војске и морнарице; и

XII раздео — Предлог буџета расхода Министарства пошта, телеграфа и телефона.

Прима ли Народна скупштина предложени дневни ред? (Прима!) Објављујем да је Народна скупштина примила овај предложени дневни ред.

Ову седницу са вашим пристанком закључујем, а наредну заказујем за после подне тачно у 16 часова.

Седница је закључена у 14 часова.